

Research Article	Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Konsept Yaklaşımı <i>Conceptual Approach to Landscape Design for the Demre Çayağzı Archaeological Site</i> Submission Date 03 / 07 / 2026 Admission Date 01 / 10 / 2026 Sibel AKTEN¹ Hüseyin Batuhan DÜNDAR² Atila GÜL³ Murat AKTEN⁴ Ozan YILMAZ⁵ Hatice Eda GÜL⁶
 How to Cite:	Akten, S., Dündar, H. B., Gül, A., Akten, M., Yılmaz, O., Gül, H. E. (2026). Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Konsept Yaklaşımı. <i>Journal of Environmental and Natural Studies</i>, 8 (2), 1-24. https://doi.org/10.53472/jenas.1986514

Öz:

Antalya ilinin Demre ilçesinde yer alan Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresi; doğal kıyı peyzajı, arkeolojik miras değeri nedeniyle önemli bir kıyı alanıdır. Bu çalışma, Demre Çayağzı Ören Yeri için geliştirilen çevre düzenleme proje konsept yaklaşımının koruma-kullanma dengesi çerçevesinde kurgulanması amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında proje alanına ilişkin doğal yapı (topografya, kıyı karakteri, bitki örtüsü ve ekolojik özellikler), kültürel yapı (arkeolojik miras, tarihi çevre ve mevcut kullanım biçimleri) ile mekânsal özellikler arazi çalışmaları, ilgili planlar, koruma kararları ve kurum verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı mekânsal analizler kullanılarak değerlendirilmiş ve analiz-sentez yaklaşımı doğrultusunda tasarım kararlarına dönüştürülmüştür. Tasarım sürecinde doğal ve kültürel kimliğin korunması, ulaşım ve erişilebilirlik, rekreasyon olanakları, mekânsal sürdürülebilirlik, peyzaj kalitesi ve kullanıcı konforu, güvenlik ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik temel değerlendirme ölçütleri olarak ele alınmıştır. Mevcut durum değerlendirmeleri; yaya ve araç dolaşımındaki düzensizlikleri, rekreasyon alanı ve kamusal donatı eksikliklerini, kıyı kullanımındaki işlevsel sorunları ve doğal-kültürel değerlerin mekânsal kurguda bütüncül biçimde ele alınamamasını başlıca sorunlar olarak ortaya koymuştur. Buna karşılık alanın doğal kıyı peyzajı, Andriake Limanı ile tarihsel ilişkisi ve rekreasyon-turizm potansiyeli önemli tasarım olanakları olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda kontrollü kullanımı destekleyen, düşük etkili müdahalelere dayanan ve ziyaretçi dolaşımı ile kamusal mekân kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan bir tasarım yaklaşımı geliştirilmiştir. Çalışma, çoklu koruma kararlarının etkisi altındaki hassas bir kıyı alanında analiz verilerinin peyzaj tasarım kararlarına aktarılmasına yönelik uygulamalı bir örnek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çayağzı Ören Yeri, Demre (Antalya), kamusal mekan, korunan alanlar, peyzaj tasarımı

¹ Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, sibelakten@isparta.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6242-9687>

² Süleyman Demirel Üniversitesi, hbatuhandundar@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-7341-970X>

³ Süleyman Demirel Üniversitesi, atilagul@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9517-5388>

⁴ Süleyman Demirel Üniversitesi, muratakten@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4255-926X>

⁵ Süleyman Demirel Üniversitesi, ozanyilmaz98@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-6716-0935>

⁶ Dokuz Eylül Üniversitesi, haticedagul@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5203-1739>

ABSTRACT:

The Çayağzı Archaeological Site and its immediate surroundings, located in the Demre district of Antalya Province, constitute an important coastal area due to their natural coastal landscape and archaeological heritage value. This study aims to develop a conceptual approach for the landscape design project at the Demre Çayağzı Archaeological Site within the framework of a balance between conservation and use. As part of the study, the natural features (topography, coastal characteristics, vegetation, and ecological characteristics), cultural features (archaeological heritage, historic environment, and current land uses), and spatial characteristics of the project area were analyzed using field surveys, relevant plans, conservation decisions, and institutional data. The data obtained were evaluated using Geographic Information Systems (GIS)-based spatial analyses and translated into design decisions in accordance with an analysis-synthesis approach. During the design process, the preservation of natural and cultural identity, transportation and accessibility, recreational opportunities, spatial sustainability, landscape quality and user comfort, safety, and socioeconomic sustainability were considered as key evaluation criteria. Assessments of the current situation have identified irregularities in pedestrian and vehicular traffic, a lack of recreational areas and public amenities, functional issues in coastal use, and the failure to holistically address natural and cultural values within the spatial framework as the primary problems. Conversely, the area's natural coastal landscape, its historical connection to Andriake Harbor, and its recreational and tourism potential have been identified as significant design opportunities. Accordingly, a design approach has been developed that supports controlled use, relies on low-impact interventions, and aims to improve visitor circulation and the quality of public spaces. This study presents a practical example of how analytical data can be translated into landscape design decisions in a sensitive coastal area subject to multiple conservation measures.

Keywords: *Çayağzı Archaeological Site, Demre (Antalya), public spaces, protected areas, landscape design*

1. GİRİŞ

Kıyı alanları tarih boyunca yerleşimlerin gelişiminde önemli bir rol oynamış ve ticaret, ulaşım, turizm ve rekreasyon faaliyetleri açısından kentlerin en değerli mekânları arasında yer almıştır. Günümüzde kıyı bölgeleri yalnızca ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği alanlar değil, aynı zamanda kentlilerin doğal çevreyle etkileşim kurabildiği önemli kamusal mekânlardır. Kıyıların, toplumun farklı kesimlerince dinlenme ve rekreasyon amacıyla kullanılabilmesi, sağlıklı yaşam ve kamusal erişim bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda kıyı alanlarının planlanması ve tasarımı, sürdürülebilir kentsel gelişim ve yaşam kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır (Beatley ve ark., 2002).

Kıyı promenadları, kıyı kentlerinde sosyal etkileşimi ve rekreasyon olanaklarını destekleyen, kent ile su arasındaki ilişkiyi güçlendiren yaya odaklı kamusal mekânlardır. Kamusal alan olarak düzenlenen kıyı promenadları genellikle deniz, göl veya nehir kıyısı boyunca doğrusal biçimde uzanan ve öncelikli olarak yaya kullanımına yönelik tasarlanan mekanlardır. Fransızca yürümek ve gezinmek anlamındaki “se promener” kelimesinden türeyen “promenad” kelimesi “gezinti” anlamına gelmektedir. Günümüzde ise promenad ile insanların boş zamanlarını geçirebilecekleri herkese açık olan yürüyüş yolları ifade edilmektedir ve yürüyüş, rekreasyon, sosyal etkileşim ve manzara deneyimi gibi farklı aktiviteleri bir araya getirmektedir (Gehl, 2010; Firth ve ark., 2016; Macdonald, 2018). İyi planlanmış kıyı promenadları, kentsel yaşam kalitesini artırmakla birlikte kamusal alan kullanımını teşvik etmekte ve kent ile su arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir (Köse, 2024; Marin & De Meulder, 2016). Son yıllarda dünya genelinde birçok kentte kıyı alanlarının yeniden düzenlenmesine yönelik kapsamlı projeler gerçekleştirilmiştir. Özellikle Barcelona kıyı düzenlemesi, Nice Promenade des Anglais, Antalya Konyaaltı ve İzmir Kordon sahil düzenlemesi gibi örnekler, kıyı alanlarının doğru planlama ve tasarım yaklaşımlarıyla nasıl canlı kamusal mekânlara dönüştürülebileceğini göstermektedir. Bu tür projelerde yaya erişilebilirliği, peyzaj kalitesi, ekolojik sürdürülebilirlik ve kamusal kullanım çeşitliliği gibi faktörler kıyı tasarımının temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte birçok kıyı yerleşiminde kıyı alanlarının etkin ve bütüncül bir planlama yaklaşımıyla değerlendirilmediği görülür (Bell ve ark., 2021). Yaya erişiminin sınırlı olması, kıyı kullanımlarının parçalı yapısı, kamusal donatı eksiklikleri ve kıyı ile kentsel doku arasındaki kopukluk gibi sorunlar, kıyı alanlarının kullanım potansiyelini önemli ölçüde azaltmaktadır (Carmona ve ark., 2010). Bu sorunlar, özellikle turizm potansiyeli bulunan küçük kıyı yerleşimlerinde daha belirgin hâle gelebilmektedir.

Kıyı promenadlarının planlanması ve tasarlanmasına ilişkin çalışmalar incelendiğinde; ulaşım ve erişilebilirlik, mekânsal süreklilik, rekreasyon olanakları, peyzaj kalitesi, güvenlik, yerel kimlik ve ekolojik sürdürülebilirlik temel değerlendirme ölçütleri olarak öne çıkmaktadır (Carmona ve ark., 2010; Gehl, 2010; Lynch, 1960). Mekân, yerel kimliğin oluşumunu destekleyen ve aynı zamanda bu kimliği yansıtan doğal, kültürel ve toplumsal bileşenlerin bütünüdür. Mekân ile kimlik

arasındaki karşılıklı etkileşim, alanın tarihsel gelişiminin ve özgün karakterinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır (Gül ve ark., 2020). Bu doğrultuda kıyı promenadı tasarımı erişilebilirlik, işlevsellik, estetik ve ekolojik sürdürülebilirlik ilkelerinin bütüncül biçimde ele alınması, doğal dokunun, yerel kimliğin ve kültürel peyzaj değerlerinin korunması önem taşımaktadır.

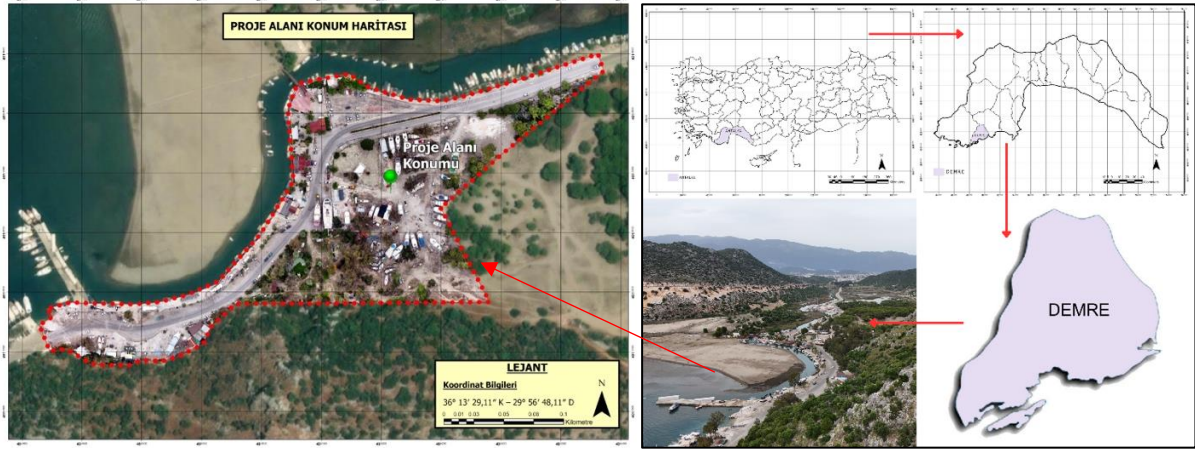
Antalya iline bağlı Demre ilçesi; doğal kıyı peyzajı, zengin biyolojik çeşitliliği, Myra Antik Kenti ve Aziz Nikolaos Kilisesi gibi kültürel miras alanlarıyla öne çıkan bir kıyı yerleşimidir (Gül, 2025; Gül ve ark., 2025a, Gül ve ark., 2025b). Çayağzı kıyı alanı ise delta ekosistemi, tarihî-arkeolojik çevresi ve Üçağzı-Kekova-Simena güzergâhına düzenlenen tekne turlarının başlangıç noktası olması nedeniyle yoğun turizm ve rekreasyon kullanımlarına sahiptir. Bu işlevler alanın ekonomik ve rekreasyonel değerini artırmakla birlikte, kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak nitelikli mekânsal düzenlemelere duyulan ihtiyacı da ortaya koymaktadır (Gül ve ark., 2025b). Ayrıca Çayağzı bölgesi rekreasyonel, çevresel/ekolojik, ulaşım, ekonomik, güvenlik, estetik, işlevsel ve sosyo-kültürel boyutta çok yönlü sorunlara sahiptir. Proje alanı ve yakın çevresi, farklı kurumlar tarafından belirlenen çok katmanlı koruma statülerinin bir arada bulunduğu bir bölgede yer almaktadır. Alanda tanımlanan beş farklı yasal koruma statüsü, (1-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı, 2-Demre Çayağzı Kuş Cenneti Sulak Alanı 3-Soura Antik Kehanet Noktası Kesin Korunacak Hassas Alan 4-Nitelikli Doğal Koruma Alanı 5-1.Derece Arkeolojik Sit Alanı) planlama ve tasarım süreçlerinde dikkate alınması gereken temel mekânsal ve hukuki eşikleri oluşturmaktadır. Bunun yanında kıyıda kalan bölümler 3621 sayılı Kıyı Kanunu hükümlerine tabidir. Söz konusu mevcut koruma statüleri alanın hassas kıyı ekosistemlerinin, endemik flora ve fauna varlığının yanı sıra arkeolojik ve kültürel miras değerlerinin ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında korunmasını güvence altına almaktadır. Bu nedenle, geliştirilen peyzaj tasarım projesinde Çayağzı ve yakın çevresinde yaşanan çok yönlü bu sorunların çözülmesi, ekolojik hassasiyetlere uygun, erişilebilir, estetik, güvenli ve nitelikli bir kamusal açık mekâna dönüştürülmesi amacıyla koruma ve koruma ile uyumlu kullanım dengesi temel tasarım ilkesi olarak ele alınmıştır. Özellikle mevcut yasal koruma statülerinin getirdiği yapılaşma kısıtlamaları, imar koşulları ve müdahale sınırlamaları doğrultusunda tasarım yaklaşımı şekillendirilmiş, geleneksel ve yüksek müdahale gerektiren uygulamalar yerine, ekolojik süreçlerle uyumlu, biyofilik tasarım ilkelerine dayanan, minimum fiziksel müdahale içeren ve gerektiğinde sökülüp yeniden monte edilebilen hafif strüktürlü demonte üniteler tercih edilmiştir. Böylece alanın doğal ve kültürel değerlerine zarar vermeden kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda koruma statüleri, tasarım sürecini sınırlandıran bir unsur olarak değil, alanın özgün peyzaj karakterini, biyolojik çeşitliliğini ve ekolojik dayanıklılığını geleceğe taşıyan stratejik tasarım girdileri olarak değerlendirilmiştir. Koruma kararları mekânsal analizler ve haritalama çalışmalarıyla tasarım sürecine entegre edilmiş, sürdürülebilir ve bütüncül bir peyzaj planlama yaklaşımı geliştirilmiştir.

Demre Çayağzı Ören Yeri'nin doğal, kültürel ve mekânsal özelliklerini analiz ederek alanın koruma statüleriyle uyumlu, düşük etkili ve kullanıcı gereksinimlerini karşılayan bir çevre düzenleme projesi geliştirmek ve bu tasarım sürecini ortaya koymak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Projede alanın işlevsel, estetik ve ekolojik açıdan iyileştirilmesi; ziyaretçilerin temel gereksinimlerinin karşılanması, kıyı ekosistemi ve peyzaj bütünlüğünün korunması; erişilebilirliğin geliştirilmesi ve yerel kimliğin görünür kılınması hedeflenmiştir. Tasarım süreci, CBS destekli haritalama çalışmaları, arazi etütleri ve kullanıcı gereksinimlerine ilişkin değerlendirmeler doğrultusunda geliştirilmiş; önerilerde doğal ve kültürel değerleri gözetken düşük etkili müdahaleler esas alınmıştır. Bu bağlamda, proje sadece mekânsal iyileştirmeyi hedeflememekte, aynı zamanda *Caretta caretta* yuvalama alanları ve endemik kumul bitkileri gibi biyolojik değerleri koruyan, arkeolojik peyzajı görünür kılan ve "düşük etkili tasarım-ekolojik tasarım" prensiplerini merkeze almaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Çalışma Alanı

Çalışma alanı, Antalya ili Demre ilçesi Çayağzı Mevkii'nde yer almakta olup yaklaşık 41.153,57 m² büyüklüğündedir. 36°13'29.11" kuzey enlemi ile 29°56'48.11" doğu boylamı koordinatlarına yer alan çalışma alanı, Demre Burgu Çayının Akdeniz'e döküldüğü noktada antik Andriake Limanının hemen yakınında yer almaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Demre Çayağzı Ören Yeri ve Yakın Çevresi (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Demre tarihte Myra olarak bilinmekte olup, Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde önemli kültürel ve doğal miraslara ev sahipliği yapan Antalya iline bağlı bir ilçedir. Bu bölge antik Likya dönemine kadar uzanan köklü bir tarihe sahiptir. Kuzeydeki dağlardan doğan akarsular Myros Kanyonu'nda (Demre Çayı) birleşerek denize ulaşmış ve yerleşim bu çayın çevresindeki ovada oluşmuştur. Bu ovanın doğu ucunda Dalyan yer almaktadır. Demre'nin kurulduğu ovanın batı ucunda ünlü liman kenti Andriake, kuzey ucunda ise Myra Antik Kenti yer almaktadır.

Çayağzı'nda bulunan Andriake, Myra Antik Kenti'nin liman yerleşimi olarak bilinmektedir. Andriake Limanı, Likya Bölgesi'nde Phaselis ve Patara'dan sonra üçüncü önemli liman olarak değerlendirilmektedir. Korunaklı bir yapıya sahip olan Andriake Limanı'nın MS 2. yüzyılda yapıldığı ve M.S. 7. yüzyıla kadar işlevini sürdürdüğü belirtilmektedir. Limanda, İmparator Hadrianus Dönemi'nde, MS 2. yüzyılda inşa edilen Granarium (Horrea Hadriani), tahılın depolanması amacıyla kullanılan bir imparatorluk silosu olarak günümüze ulaşmıştır (Çevik & Bulut, 2022; Antalya Valiliği, 2026). Tahıl ticaretinin yapıldığı ve depolandığı Granarium deposu, günümüzde restore edilerek Likya Uygarlıkları Müzesi olarak düzenlenmesinin ardından Andriake Ören Yeri 2015 yılında ziyarete açılmıştır.

Çayağzı, Andriake Limanı'nın kıyı kesiminde doğu ve batı yönlerinden denize ulaşan iki akarsuyun taşıdığı alüvyonların birikmesiyle oluşmuş kumlu bir kıyı karakterine sahiptir. Demre'nin batısında yer alan Çayağzı, aynı zamanda kükürtlü ve sodalı su kaynaklarını barındıran bir sulak alan niteliğindedir. Halk arasında "Kokarsu" ve "Burguç" olarak adlandırılan bu kaynakların çeşitli hastalıklara iyi geldiği ifade edilmektedir (Zayım, 2022). Ayrıca Çayağzı mevkiindeki vadinin her iki yamacında da birer şifalı su kaynağı bulunmaktadır. Geçmişte denizle kaplı olan alan, uzun dönemli doğal süreçler sonucunda kumul zeminin oluşması ve zaman içerisinde gerçekleştirilen insan faaliyetleriyle bugünkü görünümüne kavuşmuştur.

Likya uygarlığının izlerini taşıyan Demre, antik çağlardan bu yana önemli bir ticaret kavşağı konumunda olup, dünyanın en ünlü kültür yürüyüş rotasından biri olarak kabul edilen 535 km uzunluğundaki tarihi Likya Antik Yolunun bir bölümüne de (yaklaşık %8 den fazlası) ev sahipliği yapmaktadır ve proje alanı olan Çayağzı Limanı'ndan geçmektedir. Bu nedenle Tarihi Likya Antik Yolu, Demre'nin doğal ve kültürel peyzaj kimliğinin önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Gül & Erdoğan, 2024; Dünder ve ark., 2024). Aynı zamanda bu dönemden kalma mimari kalıntılar ve mezar yapıları da (agora, sarnıç, surlar, su kemerleri, anıtsal çeşmeler, Bizans Dönemi'nden kalan kiliseler, hamamlar, gözetleme kuleleri, Likya tipi mezarlar vb.) Demre'nin önemli tarihi mirasları arasında yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2026). Demre'nin en önemli değerlerinden birisi de Hristiyanlık tarihinin önemli figürlerinden biri olan Aziz Nikolaos ve kilisesidir (Akten, 2025). Bu tarihsel ve mekânsal bağlam içerisinde proje alanı, Myra Antik Kenti'nin dış dünyaya açılan kapısı olan Andriake Limanı'na ulaşım sağlayan önemli bir giriş ve düğüm noktası niteliğindedir. Alanda bulunan farklı coğrafyalara ait amfora parçaları, limanın uluslararası ticaretteki önemini ve ticari faaliyetlerin yoğunluğunu ortaya koymaktadır (Çevik & Bulut, 2022; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2026). Arkeolojik kazılar, Andriake'nin yalnızca bir liman ve ticaret merkezi olmadığını aynı zamanda sosyal, kamusal ve dinî yapıları da barındıran kapsamlı bir yerleşim olduğunu göstermektedir.

Proje alanı, Demre'nin kıyıyla buluştuğu önemli bir geçiş noktası olan Demre Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresini kapsamaktadır. Kıyı ve yerleşim ilişkisi açısından stratejik bir konumda bulunan alan, kuzeyinde yaklaşık 400 m uzaklıkta

yer alan Sülüklü Plajı ile bağlantı sağlamaktadır. Çayağzı yolu üzerinde konumlanan alan, Demre ilçe merkezi ve çevresindeki turizm odaklarından erişilebilirliğini arttırmaktadır. Demre ilçe merkezine yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunan araştırma alanına motorlu taşıtlarla ortalama 7 dakikada, yaya olarak ise yaklaşık 1 saatte ulaşılabilir.

Proje alanı doğal kıyı peyzajı, deltası ve tarihi arkeolojik çevresi ve Kekova tekne turlarının başlangıç noktası olması nedeniyle ilçenin önemli turizm odaklarından birisidir. Özellikle Mayıs-Kasım ayları arasında Çayağzı Limanı'nda hareket eden tekne turlarına yönelik yoğun talep alanın mevsimsel kullanım yoğunluğunu önemli ölçüde arttırmaktadır. Bu turlar Özel Çevre Koruma Alanı olan Kekova Adası ve Batık Şehir, Simena Kalesi (Kaleköy), Esmeralda Koyu, Burç Koyu, Gökaya Koyu, Korsan Mağarası, Karemlik Koyu gibi doğal ve kültürel çekim noktalarını kapsayan güzergahlarda gerçekleştirilmektedir. Arazi çalışmaları ve kooperatif yetkilileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiye göre, Çayağzı SS. 68 Nolu Demre Deniz Motorları Taşıyıcılar Kooperatifine bağlı yaklaşık 60'dan fazla tekne tur amaçlı olarak bu alanda faaliyet göstermektedir. Bu turlar, yerel ekonomiye ve istihdama önemli katkılar sağlamaktadır (Gül ve ark., 2025b; Dünder ve ark., 2025).

Demre İlçesi'nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik potansiyelinin değerlendirilmesi, kültürel değerlerin korunması, kaya mezarlarının, sit alanlarının ve tarımsal üretime elverişli alanların korunması ve tarımsal üretimin sürekliliğinin sağlanması, turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılacak şekilde planlanması ve böylece sosyo-ekonomik gelişmenin dengeli biçimde desteklenmesi amacıyla Antalya Demre Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi 26.07.2010 tarihli ve 27653 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Demre için büyük önem arz eden konuların karara bağlandığı bu plan çalışması ile, Demre Çayı ile Çayağzı arasında kalan ve Demre Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesinin bir kısmını kapsayan planlama alanındaki mevcut arkeolojik ve doğal değerlerin ve deniz kaplumbağalarının (*Caretta caretta*) korunması, Demre Ovasında bulunan özel mahsul ve sera alanlarının korunması, yat turizminin yaygın olduğu uzun bir kıyı şeridini kapsamasına karşın turizm kullanımına açılacak alanların kısıtlı olması nedeniyle, mevcut planların revizyonu ile koruma-koruma ile uyumlu kullanma dengesinin günümüzün koşulları altında uygulanabileceği ve ilgili idareleri yönlendirici ve dengeleyici kararlar üreterek turizm sektörünü destekleyici bir plan hazırlanması hedeflenmiştir.

Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Deniz Ulaştırma Genel Müdürlüğü'nün 24.12.2010 tarih 39492 sayılı yazısında *"Demre Çayı ağızında yat barınma yeri olarak nitelendirilen yat limanının olduğu, yat limanı projesi içinde çekek yeri planlandığı, Demre ilçesinin Batı kısmında bulunan çay yolu üzerinde kooperatif üyesi olan tekne imal ve çekekçilerin faaliyet gösterdiği, Demre Çayı Batı kısmında tekne imal ve çekek hizmeti veren bir özel müteşebbisin yer aldığı hususları tespit edilmiştir"* denilmektedir.

Çalışma, çoklu koruma statülerine sahip Demre Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresinde doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunması ile kamusal kullanım gereksinimlerinin birlikte ele alınabileceği bütüncül bir peyzaj tasarım yaklaşımı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda alanın doğal, kültürel, mekânsal ve işlevsel özellikleri analiz edilmiş; sorunları, olanakları ve yasal sınırlılıkları belirlenerek koruma-kullanma dengesine dayalı tasarım ölçütleri oluşturulmuştur. Elde edilen analiz ve sentez bulguları tasarım kararlarına dönüştürülmüştür. Çalışmanın özgün katkısı, beş farklı koruma statüsünün çakıştığı kıyı alanında analiz bulguları, tasarım ölçütleri ve mekânsal öneriler arasında izlenebilir bir ilişki kurmasıdır. Bu yönüyle çalışma, benzer koruma sınırlılıklarına sahip kıyı ve kültürel miras alanlarının planlanması ve tasarlanması için uygulanabilir bir yaklaşım sunmayı hedeflemektedir.

2.2. Yöntem

Demre Çayağzı Ören Yeri kıyı promenad tasarımı; doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunması, mevcut mekânların kullanılabilirliğinin, erişilebilirliğinin artırılması, kıyı ile kullanıcı arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ve rekreasyon olanaklarının geliştirilmesi ilkelerine dayandırılmıştır. Proje alanının arkeolojik ve ekolojik açıdan hassas bir bölgede yer alması nedeniyle tasarım sürecinde koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi, fiziksel müdahalelerin en aza indirilmesi ve alandaki koruma statüleriyle uyumlu kullanımların geliştirilmesi temel strateji yaklaşımı olarak benimsenmiştir.

Bu kapsamda çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj değerleri ile ekolojik, sosyal ve ekonomik, mekânsal ve işlevsel özellikleri bütüncül olarak değerlendirilmiştir. Tasarım yaklaşımı "sürdürülebilir koruma ve korumayla uyumlu kullanımların geliştirilmesi" ilkesi üzerine kurulmuştur. Kullanıcı gereksinimlerinin karşılanması, ulaşım ve erişilebilirliğin düzenlenmesi, alanın kullanım kapasitesinin belirlenmesi, mevcut yapı ve donatıların iyileştirilmesi ve kıyı peyzajının niteliğinin artırılması çalışmanın temel tasarım hedefleri olarak belirlenmiştir.

Çalışmada, alanın doğal, kültürel, mekânsal ve işlevsel özelliklerini bütüncül olarak değerlendirmeye dayanan çok aşamalı bir peyzaj tasarım yöntemi benimsenmiştir. Çalışma süreci; (1) verilerin temini ve proje altlıklarının hazırlanması, (2) Arazi envanteri, sörvey ve mevcut durum analizleri, (3) koruma değerleri ile olanak ve sınırlılıkların belirlenmesi, (4) tasarım ölçütleri ve ilkeleri matrisinin oluşturulması, (5) sentez ve alan kullanım kararlarının geliştirilmesi, (6) peyzaj tasarım proje konseptinin hazırlanması olmak üzere altı aşamada yürütülmüştür.

2.2.1.Verilerin Temini ve Proje Altlıklarının Hazırlanması

İlk aşamada kıyı kamusal alanları, yaya erişilebilirliği, sürdürülebilir peyzaj tasarımı, kıyı ekolojisi, arkeolojik alanların korunması ve kültürel peyzaj konularındaki ulusal ve uluslararası literatür incelenmiştir. Literatür taramasından elde edilen kuramsal bilgiler doğrultusunda proje alanının değerlendirilmesinde kullanılacak erişilebilirlik, süreklilik, işlevsellik, güvenlik, peyzaj kalitesi, yerel kimlik ve ekolojik sürdürülebilirlik kriterleri belirlenmiştir (Lynch, 1960; Marshall, 2001; Beatley ve ark., 2002; Carmona ve ark., 2010; Gehl, 2010; Pistone ve Acierno, 2025).

Peyzaj tasarım projesine altlık oluşturan mekânsal ve kurumsal veriler, ilgili kamu kurumlarından temin edilen dokümanlar ile arazi çalışmaları sonucunda elde edilmiştir. Proje alanının güncel hâlihazır haritası, mülkiyet ve parsel bilgileri, imar durumu, alan sınırları ve ulaşım bağlantılarına ilişkin veriler Demre Belediyesinden alınmıştır. Jeolojik yapı ve formasyonlara ilişkin veriler Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün (MTA) jeoloji haritalarından; alanın kültürel ve arkeolojik değerleri ile koruma statülerine ilişkin bilgiler ise Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve Demre Müze Müdürlüğü'nün belge ve kayıtlarından elde edilmiştir. Topografik yapı, yükselti, eğim, baki ve drenaj özelliklerinin belirlenmesinde sayısal yükseklik verileri ve güncel uydu görüntülerinden yararlanılmıştır. Elde edilen harita, plan, uydu görüntüsü ve kurumsal belgeler sayısal ortama aktarılmış; ortak koordinat sisteminde birleştirilerek proje altlıkları hazırlanmıştır. Kurumsal veriler, arazi çalışmaları ve ilgili kurum yetkilileriyle gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla kontrol edilmiştir. Proje alanının mevcut kullanımı, mülkiyet durumu, uygulama olanakları ve yerel ihtiyaçların belirlenmesi amacıyla Demre Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü yetkilileriyle arkeolojik alanın korunma koşulları ve ziyaretçi kullanımları konusunda ise Demre Müze Müdürlüğü yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler, arazi gözlemleri ve kurumsal verilerle birlikte değerlendirilerek alan kullanım kararlarının oluşturulmasında kullanılmıştır.

2.2.2.Arazi Envanteri, Sörvey ve Mevcut Durum Analizleri

İkinci aşamada proje alanında yerinde gözlem, fotoğraf çekimi, ölçüm, envanter ve sörvey çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında mevcut alan kullanımları, yapısal ve bitkisel peyzaj elemanları, yaya ve taşıt dolaşımı, giriş ve geçiş noktaları, kıyı kullanımları, manzara odakları, donatılar, zemin kaplamaları, doğal drenaj alanları ve çevresel sorunlar belirlenmiştir.

Elde edilen veriler kullanılarak Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında değerlendirilmiştir. Mevcut durumun tespiti amacıyla Çevre Düzeni Planı, Demre Belediyesi'nden temin edilen imar planı ve Google Earth görüntüleri bir araya getirilerek sayısallaştırma ve mekânsal analiz işlemleri ArcGIS Pro 3.5 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tüm veri katmanları TUREF TM30 koordinat sisteminde birleştirilmiştir. Bu veriler üzerinden alana dair yorumlamalar yapılmış ve sayısal değerler üretilmiştir. Koruma statüsü sınırları sayısallaştırılarak diğer katmanlarla çakıştırılmış ve kapsamlı sentez altlıkları oluşturulmuştur. Üretilen katmanların araziyle uyumu yerinde gerçekleştirilen gözlem ve ölçümlerle doğrulanmıştır. Bu kapsamda projelendirme için gerekli olan bilgiler ve kısıtlar ortaya konmuştur.

2.2.3.Koruma Değerleri ile Olanak ve Sınırlılıkların Belirlenmesi

Üçüncü aşamada arkeolojik alanlar, sit alanları, kıyı ve sulak alan özellikleri, doğal bitki örtüsü ve korunması gereken peyzaj öğeleri belirlenerek proje altlığına işlenerek bütüncül bir biçimde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda tasarım kararlarının yürürlükteki koruma hükümleriyle uyumlu olması amacıyla yasal koruma statüleri, konumları ve çevresi ile kurdukları görsel, mekânsal ve ekolojik ilişkiler dikkate alınmıştır. Değerlendirme sonucunda korunması gereken alanlar, fiziksel müdahalenin sınırlandırılacağı hassas alanlar ve kontrollü kullanıma uygun bölümler belirlenmiştir. Veriler ilgili kurumların koruma kararları, onaylı planlar, mevcut proje altlıkları ve arazi gözlemleri birlikte değerlendirilerek elde edilmiştir. Tescilli yapıların konumları, korunma durumları, mevcut işlevleri ve yakın çevreleriyle kurdukları mekânsal ilişkiler incelenmiş; korunması gereken doğal öğeler tasarım sürecinin temel girdileri olarak kabul edilmiştir.

Koruma değerlerine ilişkin karar verme sürecinde; yasal koruma statüleri, ekolojik hassasiyet, kıyı ve sulak alanlarla kurulan ilişki, eğim, erişilebilirlik, mevcut ulaşım bağlantıları, manzara potansiyeli ve kullanıcı gereksinimleri temel

tasarım ölçütleri olarak belirlenmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda alanlar; mutlak korunacak alanlar, sınırlı müdahaleye uygun hassas alanlar ve kontrollü kullanıma uygun alanlar olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Elde edilen değerlendirmeler, tasarım ölçütleri ve ilkeleri matrisine aktararak alan kullanım kararlarının geliştirilmesinde kullanılmıştır. Çalışma alanındaki mevcut doku ve özgün niteliklerin korunması, yeni kullanımların bu değerlere zarar vermeyecek mesafelerde konumlandırılması ve görsel bütünlüğün sürdürülmesi esas alınmıştır. Ekolojik açıdan hassas kıyı ve sulak alanlarda ise yapılaşma ve yoğun kullanımdan kaçınılması, fiziksel müdahalelerin asgari düzeyde tutulması ve doğal bitki örtüsünün korunması benimsenmiştir. Bu alanlarda önerilen yürüyüş güzergâhları, seyir noktaları ve donatı elemanlarının hafif, geçirgen, gerektiğinde kaldırılabilir veya sökülebilir nitelikte olması öngörülmüştür.

2.2.4. Tasarım Ölçütleri ve İlkeleri Matrisinin Oluşturulması

Literatür taraması, yasal ve yönetsel çerçeve, kurumsal veriler, arazi envanteri, sörvey çalışmaları ve CBS analizlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda Demre Çayağzı Ören Yeri kıyı promenadı tasarım ilkeleri ve kararları matrisi hazırlanmıştır (Tablo 1). Matris; doğal ve kültürel kimliğin korunması, ulaşım ve erişilebilirlik, mekânsal sürdürülebilirlik, rekreasyon olanakları, peyzaj kalitesi ve kullanıcı konforu, güvenlik ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik olmak üzere yedi ana ölçütten oluşmaktadır. Her ana ölçüt, ilgili alt ölçütler ve açıklamalarla ilişkilendirilmiş böylece literatürden ve alan analizlerinden elde edilen ilkeler sistematik biçimde sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Proje Konsept İlkeleri ve Kararları Matrisi

Ana Ölçütler	Alt Ölçütler	Alanla İlişkisi	Tasarım Kararı	Literatür
Doğal ve kültürel kimliğin korunması	Tarihi ve arkeolojik değerler	Proje alanının Andriake Limanı ve çevresindeki arkeolojik yapılarla kurduğu tarihsel, görsel ve mekânsal ilişkinin korunması	Arkeolojik değerlerle uyumlu, düşük yoğunluklu ve minimum müdahaleye dayalı tasarım yaklaşımının benimsenmesi	Carmona ve ark. (2010)
	Yasal koruma statüleri	Yasal çerçeve ve kısıtlamaların tasarım kararlarında belirleyici olması	Koruma statülerine aykırı kullanımlardan kaçınılması; yeni müdahalelerin kontrollü alanlarda gerçekleştirilmesi	İlgili mevzuat ve koruma kararları
	Kıyı peyzajı	Deniz, sulak alan ve kıyı peyzajının doğal karakterinin korunması	Kıyı çizgisine ve sulak alanlara müdahalenin sınırlandırılması	Beatley ve ark. (2002)
	Biyolojik çeşitlilik	Mevcut habitatların ve ekolojik süreçlerin devamlılığının sağlanması	Ekolojik açıdan hassas bölümlerde kullanım yoğunluğunun sınırlandırılması	Beatley ve ark. (2002)
	Doğal bitki örtüsü	Mevcut bitki örtüsünün korunması ve alan koşullarına uygun türlerin kullanılması	Mevcut türlerin korunması; yerel bitki türlerin tercih edilmesi	Beatley ve ark. (2002)
Ulaşım ve erişilebilirlik	Engelsiz erişimi	Farklı fiziksel yeterliliklere sahip kullanıcıların alana bağımsız erişebilmesi	Uygun eğimli rampalar, erişilebilir yüzeyler ve dinlenme noktalarının oluşturulması	Carmona ve ark. (2010)
	Yaya erişimi	Kıyı, giriş, rekreasyon alanları ve kültürel odaklar arasında kolay ve kesintisiz erişim sağlanması	Giriş noktalarıyla kullanım alanlarını birbirine bağlayan sürekli yaya dolaşım sisteminin oluşturulması	Gehl (2010)
	Bisiklet erişimi	Bisiklet kullanımının alanın ulaşım sistemiyle ilişkilendirilmesi	Yaya dolaşımıyla çakışmayacak bisiklet erişimi ve bisiklet park alanlarının düzenlenmesi	Carmona ve ark. (2010)
	Toplu taşıma bağlantısı	Promenadın Demre ve yakın çevresindeki ulaşım sistemiyle bütünleştirilmesi	Giriş ve karşılama alanının toplu taşıma ve servis güzergâhlarıyla ilişkilendirilmesi	Lynch (1960)
	Otopark organizasyonu	Taşıtların yaya ve arkeolojik alanlar üzerinde oluşturduğu baskının azaltılması	Otomobil, otobüs, motosiklet ve bisiklet park alanlarının girişe yakın ve kontrollü biçimde düzenlenmesi	Carmona ve ark. (2010)
Mekânsal sürdürülebilirlik	Kesintisiz yaya yolu	Kıyı boyunca süreklilik gösteren ve farklı kullanımları birbirine bağlayan yürüyüş rotasının oluşturulması	Kıyı kullanımları, dinlenme alanları, seyir noktaları ve hizmet birimleri arasında kesintisiz promenad düzenlenmesi	Gehl (2010)
	Görsel süreklilik	Deniz ve arkeolojik peyzaja yönelik görüşlerin korunması	Görüşü engelleyen yapı ve kullanımlardan kaçınılması; açık görüş koridorlarının oluşturulması	Lynch (1960)

	Mavi ve yeşil altyapı	Yağmur suyunun doğal döngü içerisinde yönetilmesi ve geçirimsiz yüzeylerin azaltılması	Geçirgen zemin kaplamaları, bitkilendirilmiş yüzeyler ve doğal drenaj çözümlerinin kullanılması	Beatley ve ark. (2002)
	Kullanımlar arası ilişki	Farklı işlevlerin birbirini destekleyecek biçimde düzenlenmesi	Giriş, dinlenme, seyir, etkinlik ve hizmet alanlarının yaya dolaşım sistemiyle bütünleştirilmesi	Carmona ve ark. (2010)
Rekreasyon olanakları	Aktif rekreasyon alanlarının oluşturulması	Yürüme ve kıyı boyunca hareket olanaklarının geliştirilmesi	Sürekli yürüyüş güzergâhı ve farklı kullanım alanlarını bağlayan dolaşım rotalarının oluşturulması	Gehl (2010)
	Pasif rekreasyon	Kullanıcıların dinlenme, manzara izleme ve kıyıyı deneyimleme gereksinimlerinin karşılanması	Oturma ve dinlenme alanları ile seyir noktalarının oluşturulması	Gehl (2010)
	Sosyal ve kültürel etkinlikler	Kullanıcıların bir araya gelmesini ve alanın kültürel kimliğinin tanıtılmasını sağlayacak mekânların oluşturulması	Açık etkinlik, toplanma, sergileme ve yerel ürün tanıtım alanlarının düzenlenmesi	Marshall (2001)
	Esnek kullanım	Koruma alanındaki müdahalelerin geri alınabilir ve farklı ihtiyaçlara uyulanabilir olması	Hafif, sökülebilir ve taşınabilir ünitelerin kullanılması	Carmona ve ark. (2010)
Peyzaj kalitesi ve kullanıcı konforu	Bitkisel tasarım	Ekolojik uyumun, görsel kalitenin ve kullanıcı konforunun artırılması	Yerel, kıyı koşullarına dayanıklı ve düşük bakım gerektiren bitki türlerinin kullanılması	Beatley ve ark. (2002)
	Mikroklima alanlarının oluşturulması	Sıcak dönemlerde kullanıcıların güneş ve sıcaklık etkisinden korunması	Ağaçlar ve hafif gölgeleme elemanlarıyla gölgeli dinlenme alanlarının oluşturulması	Gehl (2010)
	Manzara noktaları	Deniz, kıyı ve arkeolojik peyzajın algılanmasını sağlayan görüş alanlarının değerlendirilmesi	Görüş potansiyeli yüksek noktalarda seyir ve dinlenme alanlarının oluşturulması	Lynch (1960)
	Peyzaj donatıları	Oturma, dinlenme, yönlendirme ve atık toplama gereksinimlerinin karşılanması	Ortak bir tasarım diline sahip, dayanıklı ve çevreyle uyumlu donatıların kullanılması	Carmona ve ark. (2010)
Güvenlik	Aydınlatma	Akşam kullanımında görünürlüğün ve kullanıcı güvenliğinin sağlanması	Arkeolojik ve doğal peyzaj üzerinde ışık kirliliği oluşturmeyen kontrollü aydınlatma sisteminin geliştirilmesi	Carmona ve ark. (2010)
	Yaya güvenliği	Yaya ve taşıt hareketleri arasındaki çatışmaların azaltılması	Yaya alanlarının taşıt trafiğinden ayrılması ve kesişim noktalarının kontrollü biçimde düzenlenmesi	Gehl (2010)
	Giriş ve ziyaretçi kontrolü	Koruma alanına girişlerin ve ziyaretçi hareketlerinin düzenlenmesi	Tanımlı giriş-çıkış noktaları, yönlendirme elemanları ve okunabilir dolaşım sisteminin oluşturulması	Lynch (1960)
Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik	Paydaş katılımı	İlgili kurumların, yerel kullanıcıların ve işletmecilerin gereksinimlerinin değerlendirilmesi	Paydaş görüşlerinin kullanım programı ve tasarım kararlarına aktarılması	Pistone ve Acierno (2025)
	Sosyal gereksinimler	Farklı kullanıcı gruplarının kullanım beklentilerinin karşılanması	Erişilebilir, güvenli, dinlenme ve sosyalleşme olanakları sunan kamusal alanların oluşturulması	Gehl (2010)
	Yerel ekonomik gelişme	Turizm hareketliliğinin yerel ekonomiye katkısının artırılması	Yerel ürün satış, sergileme ve tanıtım birimlerinin oluşturulması	Pistone ve Acierno (2025)
	Alan yönetimi	Tasarlanan kullanımların sürekliliğinin ve bakımının sağlanması	Kurumlar ve işletmeciler arasında bakım, işletme ve denetim sorumluluklarının tanımlanması	Pistone ve Acierno (2025)

Hazırlanan matris, mevcut durum analizlerinden elde edilen bulguların tasarım kararlarına aktarılmasında nitel bir karar destek aracı olarak kullanılmıştır. Matris kapsamında belirlenen ölçütler; alan kullanım kararlarının oluşturulması, kullanımların konumlandırılması, yaya dolaşım sisteminin düzenlenmesi, yapısal ve bitkisel elemanların belirlenmesi ve koruma-kullanma dengesinin sağlanmasında yönlendirici olmuştur. Matris herhangi bir sayısal puanlama veya ağırlıklandırmaya dayanmamakta, alanın sorunları, olanakları ve koruma öncelikleri ile geliştirilen tasarım çözümleri arasında sistematik ve izlenebilir bir ilişki kurmaktadır.

2.2.5.Sentez ve Alan Kullanım Kararlarının Geliştirilmesi

Doğal, kültürel ve mekânsal analizler çakıştırılarak proje alanının sorunlarını, olanaklarını, sınırlılıklarını ve kullanım potansiyellerini gösteren sentez paftası hazırlanmıştır. Sentez sonuçlarına göre tasarım kararlarını belirleyen etkenler; yasal koruma statüleri, arkeolojik, doğal ve kültürel değerlerin korunması, yaya dolaşımının sürekliliği, engelsiz erişim, kıyıyla görsel ve fiziksel ilişkinin güçlendirilmesi, kullanıcı güvenliği, rekreasyon çeşitliliği ve ekolojik sürdürülebilirlik, kullanıcı gereksinimleri ve mevcut kullanımlar olarak belirlenmiştir.

Projenin tasarım konsepti, Çayağzı'nın kıyı peyzajı ile Andriake'nin arkeolojik kimliği arasındaki ilişkinin korunması ve güçlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Proje alanı, yalnızca rekreasyonel kullanımların yer aldığı bağımsız bir kıyı alanı olarak değil, Andriake Limanı ve çevresindeki doğal ve kültürel odaklara erişim sağlayan bir karşılama, bağlantı, yönlendirme ve geçiş alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, kıyı alanlarının doğal ve kültürel peyzaj karakterinin korunması ile çevresel sürdürülebilirliği ve kent yaşamını destekleyen kamusal alan sistemleri olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan kentsel tasarım literatürü ile de uyumludur (Gehl, 2010; Carmona ve ark., 2010).

Tasarım dili; yalınlık, mekânsal süreklilik, minimum müdahale, çevreyle uyum ve geri dönüştürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Yeni yapısal elemanların arkeolojik peyzajın önüne geçmemesi amacıyla hafif, sökülebilir, düşük yoğunluklu ve doğal çevreyle uyumlu olması öngörülmüştür. Giriş, dinlenme, seyir, kıyı kullanımı, yerel ürün satış ve hizmet alanları; erişilebilirlik, yürüme mesafesi, kullanıcı yoğunluğu, manzara potansiyeli ve koruma sınırlamaları dikkate alınarak konumlandırılmıştır.

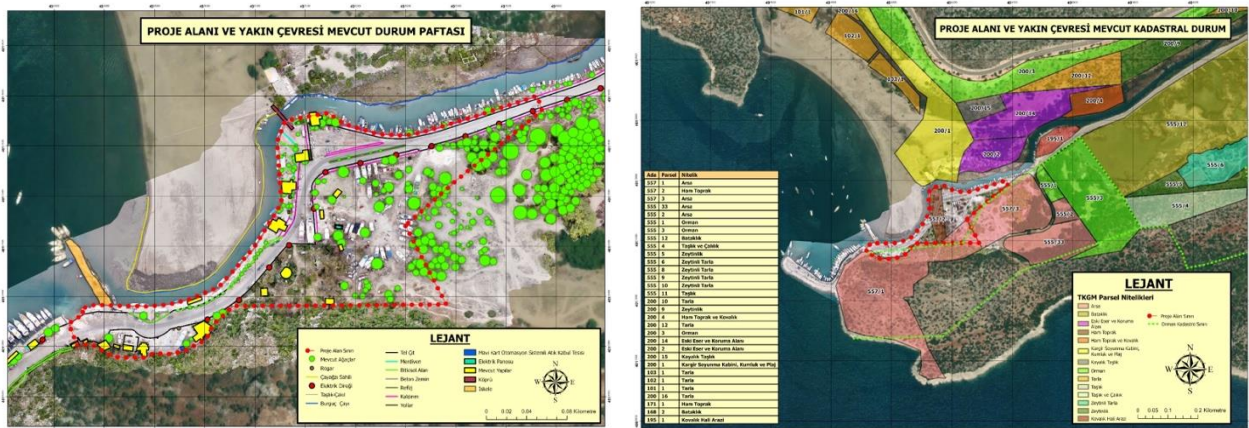
2.2.6.Peyzaj Tasarım Proje Konseptinin Hazırlanması

Son aşamada sentez paftası, tasarım konsepti ve belirlenen kullanım kararları doğrultusunda alan kullanım planı, yaya ve taşıt dolaşım sistemi, yapısal ve bitkisel peyzaj kararları, donatı önerileri ve tasarım detayları geliştirilmiştir. Tasarım elemanları arasında işlevsel ve mekânsal süreklilik kurulmuş; koruma öncelikleri, kullanıcı gereksinimleri ve alanın turizm-rekreasyon potansiyeli birlikte değerlendirilerek peyzaj tasarım projesi hazırlanmıştır.

3. BULGULAR

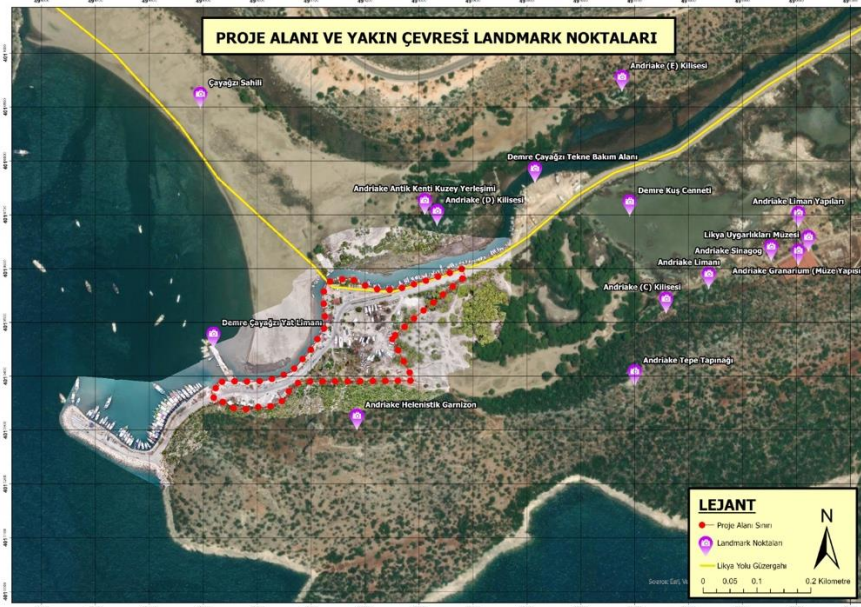
3.1. Demre Çayağzı Ören Yeri Proje Alanının Mevcut Durumu

Proje alanı yaklaşık 41.153,57 m² büyüklüğünde olup, Demre'nin kıyıyla buluştuğu önemli bir geçiş noktası olan Demre Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresini kapsamaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Proje Alanının Mevcut Alan Kullanım ve Kadastral Durumu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

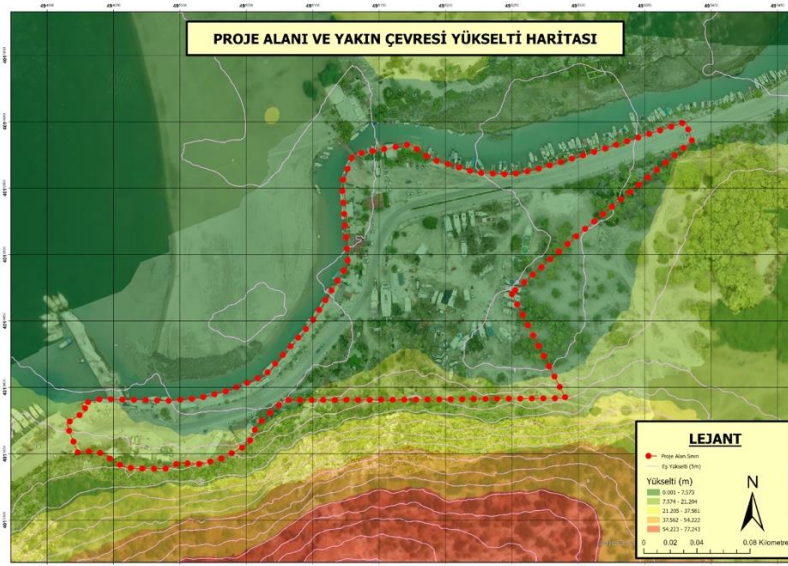
Proje alanının çevresinde çok sayıda doğal, kültürel ve turistik çekim noktası bulunmaktadır. Alanının kuzeyinde Soura Antik Kehanet Noktası, Andriake Antik Kenti Kuzey Yerleşimi ve Andriake Kilisesi, batısında tekne ve yat yanaşma alanları, güneyinde Andriake Helenistik Garnizonu, güneydoğusunda ise Likya Uygarlık Müzesi, Andriake Limanı ve Andriake Tepe Tapınağı vb. landmark noktaları yer almaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Proje Alanı ve Yakın Çevresi Landmark Noktaları (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Proje alanı, çevresindeki arkeolojik ve turistik odaklara erişim sağlayan bir giriş ve geçiş noktası niteliğindedir. Bu konumu nedeniyle proje alanı ile Andriake Antik Kenti arasında tarihsel, mekânsal ve işlevsel bir bağlantı bulunmaktadır. Bu bağlantı alanların birbirine yakınlığı, arkeolojik kalıntıların oluşturduğu ortak tarihsel peyzaj ve ziyaretçi dolaşım güzergâhlarının sürekliliğiyle sağlanmaktadır. Söz konusu bağlantı, proje alanının bağımsız bir rekreasyon alanı olarak değil, Andriake'nin doğal ve kültürel peyzajının devamı olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle tasarım kararlarında arkeolojik alanla uyumlu kullanım biçimleri, yaya dolaşımının sürekliliği, görsel bütünlüğün korunması ve ziyaretçilerin kültürel odaklara yönlendirilmesi dikkate alınmıştır.

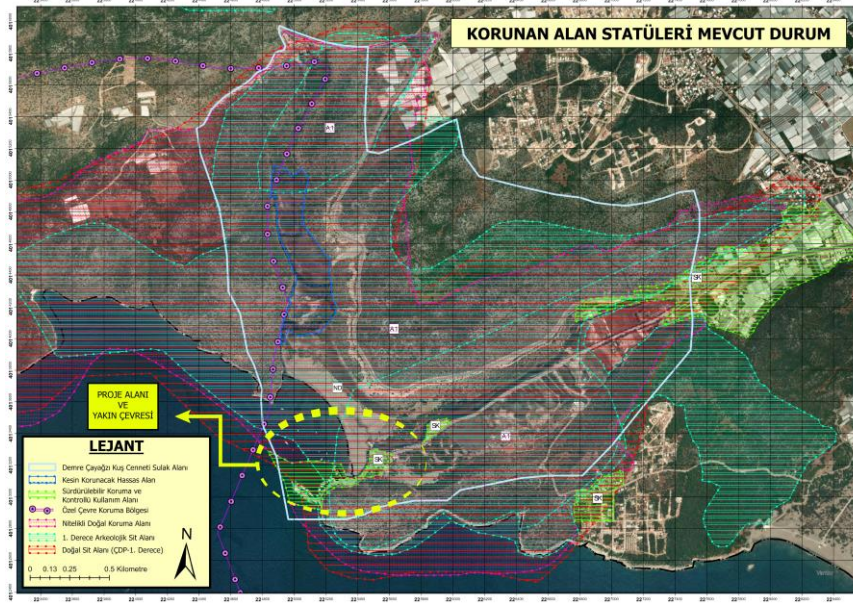
Proje alanı deniz seviyesine yakın bir konumda bulunmakta olup yükseltisi 0–3 m arasında değişmektedir (Şekil 4). Alanın tamamı, dolgu uygulamaları sonucu oluşturulmuş ve kumul karakterli alüvyal zemin materyaliyle kaplanmıştır. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) verilerine göre, bölgenin jeolojik yapısı neritik kireç taşı formasyonu olarak sınıflandırılmaktadır.

Şekil 4. Proje Alanı ve Yakın Çevresi Yükselti Haritası ve Zemin Durumu (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Demre ilçesi Çevre Düzeni Planı'na göre ilçenin karasal yüzölçümü yaklaşık 360 km²'dir. İlçe, doğal ve kültürel miras değerleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir (Gül & Erdoğan, 2024). İlçenin sınırları kapsamında yer alan doğal ve kültürel korunan alanlar sınırları net olarak ortaya konularak statü tipleri ve derecelendirmeye göre alansal değerler hesaplanmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda Demre ilçesinde bulunan yasal yolla korunan alanlar toplam 111.72 km² alanı kapsamaktadır. Bu değer Demre'nin karasal yüzölçümünün %31.03'üne karşılık gelmektedir.

Proje alanı ve çevresinde bulunan 5 farklı yasal korunan alan statüsü; 1-Sürdürülebilir Koruma ve Kullanım Alanı (Doğal Sit Alanı), Demre Çayağzı Kuş Cenneti Sulak Alanı (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 6. Bölge Müdürlüğü, Antalya DKMP Müdürlüğü 19.09.2023 tarihli kararı) · Soura Antik Kehanet Noktası Kesin Korunacak Hassas Alan (Doğal Sit Alanı) (ÇŞİDB'nın 02.09.2022 Tarih ve E.4478260 Sayılı Oluru) · Sürdürülebilir Koruma ve Kullanım Alanı (Doğal Sit Alanı) (ÇŞİDB'nın 02.09.2022 Tarih ve E.4478260 Sayılı Oluru) · Nitelikli Doğal Koruma Alanı, (Doğal Sit Alanı) (ÇŞİDB'nın 02.09.2022 Tarih ve E.4478260 Sayılı Oluru) · 1.Derece Arkeolojik Sit alanıdır (Şekil 5).

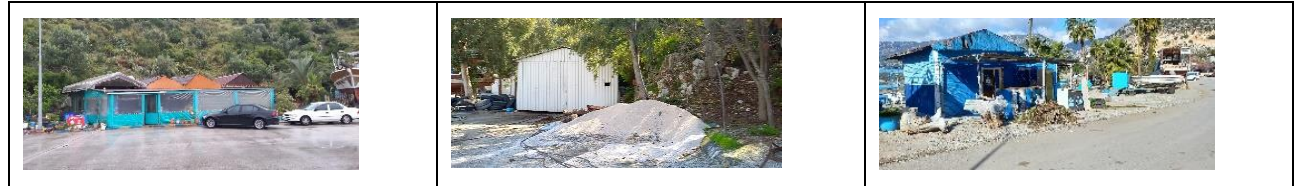

Şekil 5. Proje Alanı ve Yakın Çevresi Korunan Alan Statüleri (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Demre Çayağzı Kuş Cenneti Sulak Alanı'nda, Türkiye'de kaydedilen 502 kuş türünün 168'inin görüldüğü bildirilmektedir. Bu türlerden 10'u Türkiye Kuşları Kırmızı Listesinde A 1.2. kriterinde, 1 tür ise B.1.2 kriterinde yer almaktadır. Ayrıca 39 tür ise A.2 ve 2 tür B.2 kriterindedir.

Proje alanı olarak ele alınan Demre Çayağzı Ören Yeri ve çevresi, liman faaliyetleri, günübirlik kullanım, turistik tekne turları, yaya dolaşımı ve rekreasyonel aktivitelerin kesişim noktasında yer almaktadır. Günümüzde mevcut kullanımlardan kaynaklı mekânsal, rekreasyonel, çevresel /ekolojik, ulaşım, ekonomik, güvenlik, estetik, işlevsel ve sosyo-kültürel boyutta çok yönlü sorunlar barındırmaktadır. Bu sorunların başında yasal koruma statülerine aykırı kullanımların olması, düzensiz yapılaşma, kontrolsüz sirkülasyon, çevresel tahribat ve yetersiz altyapı, kirlilik, düzensiz teknelerin konumlandırılması ve bakım koşulları vb. çok yönlü sorunlar yaşanmaktadır.

Proje alanı içinde sahil güvenlik ünitesi, kooperatif ünitesi, özel şahıs tarafından işletilen ticari işletmeler (restoran, kafe, büfe), özel kamp alanı işletmesi, tuvalet, elektrik trafosu vb. yaklaşık 17 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapılar derme çatma yapılmış olup estetik ve işlevsel olmayan bakımsız yapılardır (Şekil 6).

Şekil 6. Proje Alanı İçindeki Bakımsız Yapılar (Yazarlar arşivinden)

Ayrıca proje alanı içinde mavi kart otomasyon sistemi, atık kabul tesisi, tahrip olmuş beton iskele, ahşap köprü bozulmuş ve bakımsız yer döşemeleri, düzensiz park, bakımsız ve sağlıksız bitkiler yer almaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Proje Alanı İçindeki Bakımsız Yapılar (Yazarlar arşivinden)

Demre Çayağzı Ören Yeri gününbirlik turistik gezi tekne turları için kullanılan teknelerin sezon dışında çekek yerlerinin gelişigüzel alanda konumlandırılarak bakım ve onarım çalışmalarının yapılması ve görüntü ve çevre kirliliğine yol açmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Proje Alanı İçindeki Turistik Gezi Teknelerin Görüntü ve Çevre Kirliliğine Yol Açması (Yazarlar arşivinden)

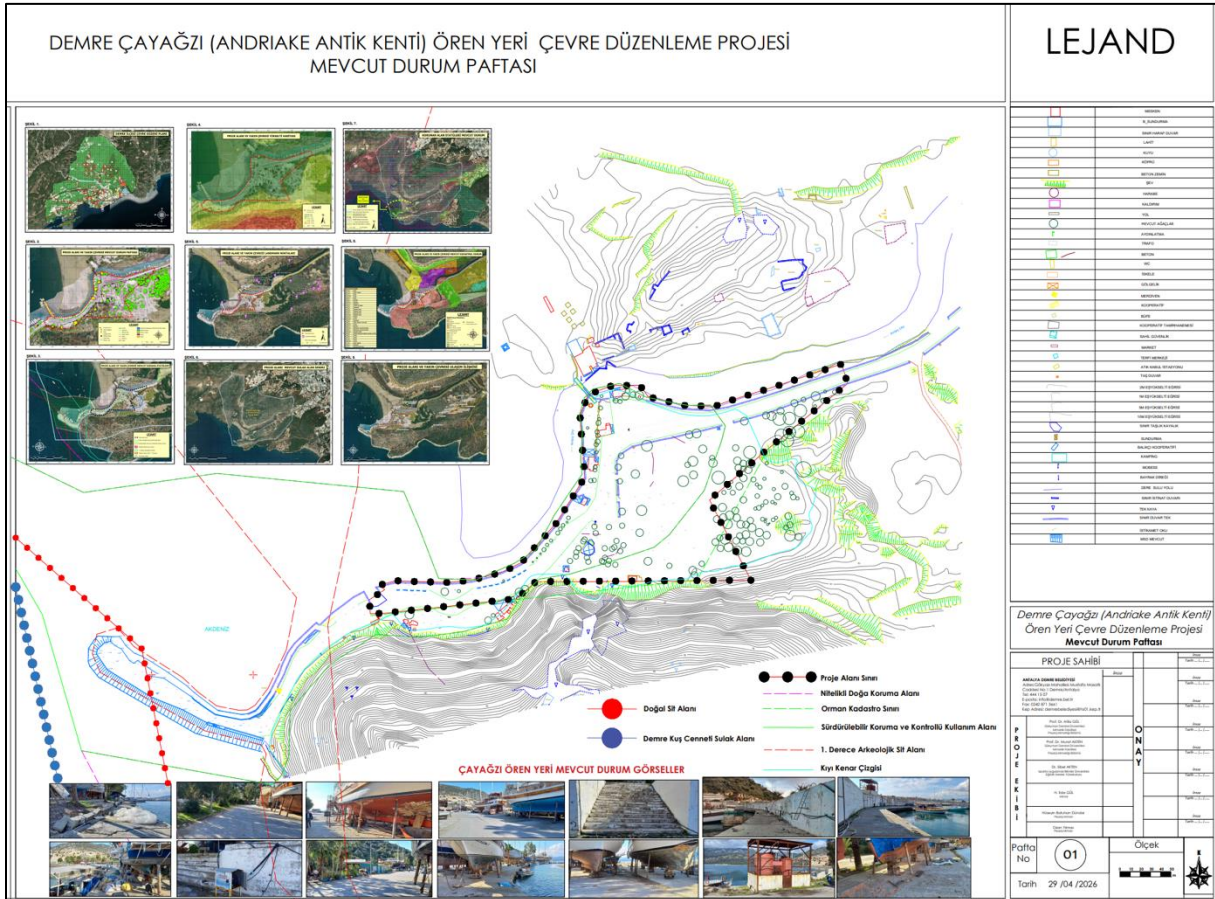
Çayağzı Ören Yeri kamusal alan olmasına rağmen uzun bir süredir şahıslar tarafından işgal edilmiş, bakımsız, organize edilmemiş, kontrolsüz ve çevre kirliliğinin olduğu bir alan görünümündendir. Bu proje kapsamında; doğal, kültürel ve işlevsel değerleri göz önünde bulundurarak alanın mevcut problemlerinin çözülmesi, mekânsal kalitesinin artırılması, ekolojik sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda iyileştirilmesi ve gelecekteki kullanımlara yönelik planlama /tasarımların yapılması gerekmektedir.

Araç ve yaya dolaşım sistemleri incelendiğinde, kıyı kenarlarının emniyet şeritleri, yaya yolları ve yönlendirme elemanları bakımından yetersiz olduğu görülmektedir. Tuvalet, otopark, dinlenme ve yeme-içme birimleri gibi temel kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayan donatılar bulunmamakta, bu durum alanın kullanım kalitesini ve erişilebilirliğini olumsuz

yönde etkilemektedir. Araçların gelişigüzel park etmesi ve ulaşımın belirli bir sistemden yoksun olması, trafik ve yaya güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Özellikle tekne turlarına katılan ziyaretçilerin günlük gereksinimlerini karşılayacak yeterli hizmet ve kullanım alanlarının bulunmaması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Alanın mevcut durumunda ziyaretçilerin olumsuz algılamasına neden olan ve alanın kimliğini zayıflatan düzensiz ve bakımsız görünüm, alanın turizm potansiyelini olumsuz etkilemektedir. Mevcut yapılar ve zemin düzenlemeleri arasında bütüncül bir tasarım yaklaşımının bulunmaması, mekânsal kaliteyi azaltmaktadır. Bununla birlikte kıyı boyunca uzanan beton yüzeyler, doğal çevre ile uyumsuz bir görünüm oluşturmakta ve kullanıcı deneyimini sınırlandırmaktadır. Gelişigüzel yerleştirilen tekne turları ile birlikte yetersiz rekreasyon alanları, kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasını güçleştirmektedir. Ayrıca alanın farklı bölümlerinde çevresel kirlilik gözlemlenmekte olup, mevcut durumun görsel kaliteyi ve çevresel sürdürülebilirliği olumsuz etkilediği değerlendirilmektedir. Ziyaretçilerin denizle doğrudan etkileşim kurabilecekleri yüzme ve dinlenme alanları, oturma birimleri ve diğer rekreasyonel donatılar yetersizdir. Alanda estetik ve işlevsel bitkisel düzenlemelerin bulunmaması, mevcut bitkilerin ise bakımsız ve sağlıklı bir gelişim göstermesi, peyzaj kalitesini düşürmektedir. Bu durum, alanın hem görsel çekiciliğini hem de kullanıcı memnuniyetini azaltmaktadır.

Mevcut durum analizleri sonucunda çalışma alanında çarpık ve düzensiz yapılaşma, yaya ve araç dolaşımındaki düzensizlik, altyapı eksiklikleri, çevresel kirlilik ve fiziksel bozulmalar gibi sorunlar belirlenmiştir (Şekil 9). Buna karşılık alanın kıyı ekosistemiyle ilişkisi, deniz turizmi bakımından konumu ve doğal peyzaj değerleri önemli gelişim olanakları sunmaktadır. Bu nedenle tasarım kararlarının kullanıcı gereksinimleri, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri ve alanın özgün karakteri birlikte değerlendirilerek geliştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 9. Proje Alanı ve Yakın Çevresi Mevcut Durum Paftası (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

3.2. Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Projesi Tasarım Konsepti ve Kurgusu

Demre Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresi hem doğal peyzaj değerlerinin yanı sıra arkeolojik, kültürel ve turistik potansiyeli nedeniyle bölge açısından önemli bir kamusal bir mekanıdır. Çarpık ve düzensiz yapılaşma, yaya ve araç

dolaşımdaki sorunlar, altyapı eksiklikleri, çevresel kirlilik ve fiziksel bozulmalar; Çayağzı Ören Yeri ve yakın çevresinin iyileştirilmesine yönelik bir çevre düzenleme projesi geliştirilmesini gerekli kılmıştır.

Proje alanı birden fazla koruma statüsüne sahip olması (Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı, Demre Çayağzı Kuş Cenneti Sulak Alanı, Soura Antik Kehanet Noktası Kesin Korunacak Hassas Alanı, Nitelikli Doğal Koruma Alanı, 1.Derece Arkeolojik Sit alanı) nedeniyle mevcut mevzuat çerçevesinde ele alınmıştır. Proje alanının büyük bir kısmı özellikle “Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı (Doğal Sit Alanı)” içinde yer aldığı için proje önerileri ve uygulamalar bu kapsamda ele alınarak tasarım kurgusu oluşturulmuştur.

“Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme” tasarım konsepti geliştirme kapsamında çok katmanlı tasarım kurgusu hedeflenmiştir (Şekil 10, Şekil 11).

1. Proje kapsamında alanın doğal ve kültürel karakterini koruyan; işlevsel, estetik ve ekolojik iyileştirmeleri bir arada ele alan; geçirgen, esnek ve yerel kimlik değerlerini yansıtan bütüncül bir kamusal mekân kurgusu önerilmiştir.
2. Mevcut topografya ve kıyı karakterine müdahalenin sınırlandırılması; tarihî ve arkeolojik dokunun, doğal peyzajın ve mevcut bitki örtüsünün koruma-kullanma dengesi içinde ele alınması amaçlanmıştır.
3. Kıyı ekosisteminin sürekliliğini destekleyen ve alanın Myra Antik Kenti’nin dışı açıldığı tarihî Andriake Limanı ile mekânsal ilişkisini görünür kılan tasarım kararları geliştirilmiştir. Bu kararlarla alanın tarihî ve arkeolojik kimliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
4. CBS tabanlı analizler, yerinde yapılan arazi etütleri ve mevcut kullanıcı profiline yönelik değerlendirmeler doğrultusunda ziyaretçilerin ziyaretçilerin yeme-içme, dinlenme ve rekreasyon gereksinimlerini mevcut mekânsal koşullar içinde karşılamaya yönelik kullanımlar önerilmiştir.
5. İnsan kullanımları ve faaliyetlerinin tarihî-kültürel ve doğal değerlerle uyumlu biçimde düzenlenmesi amaçlanmıştır.
6. Ziyaretçi yönlendirme ve bilgilendirme sistemleri önerilmiştir.
7. Araç ve yaya ulaşımının düzenlenmesi, erişilebilirliğin iyileştirilmesi ve otobüs, otomobil, motosiklet ve bisikletler için tanımlı otopark alanlarının oluşturulması önerilmiştir.
8. Mevcut sert zeminlerin ve niteliksiz yer döşemelerinin, alanın doğal ve kültürel karakteriyle uyumlu malzemelerle yenilenmesi amaçlanmıştır.
9. Proje alanının yalnızca tekne yanaşma ve tekne turlarının başlangıç noktası olarak değil; Demre’nin yerel kimliğine, kamusal açık-yeşil alan sistemine, kültürel turizm çeşitliliğine ve yerel ekonomiye katkı sağlayabilecek çok işlevli bir kıyı mekânı olarak ele alınması önerilmiştir.

Bu kapsamda 2 farklı “ODAK ALAN” tasarım kurgusu ile detaylandırılmıştır.

Şekil 10. Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Projesi (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

1.Nolu Odak Alanı: Giriş, Toplanma, Yönlenme ve Dinlenme Odağı

Bu alanı ikiye bölen mevcut ana aks konumundaki araç yolunun üst bölgesindeki (kuzeyi doğusu) alanı içermekte olup farklı işlevlere sahiptir. Bu alanda Burguç Çayı kıyısı boyunca ahşap iskele platformu, kano kiralama ahşap iskele, kiosk kafe veya ürün satış stantları (3+1 adet), taksi durağı ve turizm danışma ünitesi, giriş takı, Demre Antik Lahiti objesi, eksedra (exedra) oturma birimi (2 adet), sütunlarla çevrili Likya Yolu buluşma meydanı ve ortasında şekil verilmiş mersin bitkisi (*Myrtus communis* L.) ve *Caretta caretta* kompozisyonu, taş döşeme sütunlu ahşap pergola (7 adet), hareketli küçük su havuzu ögesi (1 adet), kır restoranı (1 adet), oturma alanları, ahşap soyunma kabinleri (6 adet), duşluk ve çeşme, yolcu indirme ve bindirme cebi, vb. mekânsal işlevsellikler önerilmiştir. Giriş takından Demre Antik Lahdi ile Likya Yolu buluşma meydanına uzanan aksın, odak alanın tarihî kimliğini desteklemesi amaçlanmıştır.

Mevcut ana aks konumundaki araç yolunun kuzey batısında ise kiosk büfe, kafe (2 adet), kır restoranları (2 adet), oturma birimleri, ahşap soyunma kabinleri (12 adet), duşluk (2 adet) ve çeşme yer önerilmiştir. Bu alanda mevcut araç yolu sadece sınırlı ve görevli araçlara açık olabilecek şekilde trafiğe kapalı ve yayalaştırılmış bir alan olarak kurgulanmıştır. Odak alanı içinde kıyı kenarında oturma mekanları ile Demre doğal ve kültürel kimlik değerlerinin afişlerinin yer aldığı ve sanat ve tasarım etkinliklerinin gerçekleştirileceği kültür sergi alanı kurgulanmıştır. Alan içinde oturma birimlerine yer verilmiştir.

Kıyı kenarı boyunca hem güvenlik hem de su taşkınlarını önlemeye yönelik aynı zamanda oturabilecek kıyı sınırında 50 cm yüksekliğinde ve 40 cm eninde beton duvar oluşturulmuştur. Belli mesafelerde duvar üstünde ahşap oturma birimleri yer almaktadır.

Ahşap ve doğal malzemelerle tasarlanan bu kullanımların, kıyının doğal dokusuyla uyumlu dinlenme ve sosyalleşme mekânları oluşturması amaçlanmıştır.

2. Nolu Odak Alanı: Çok Amaçlı Yönetim ve Otopark Kullanım Alanı

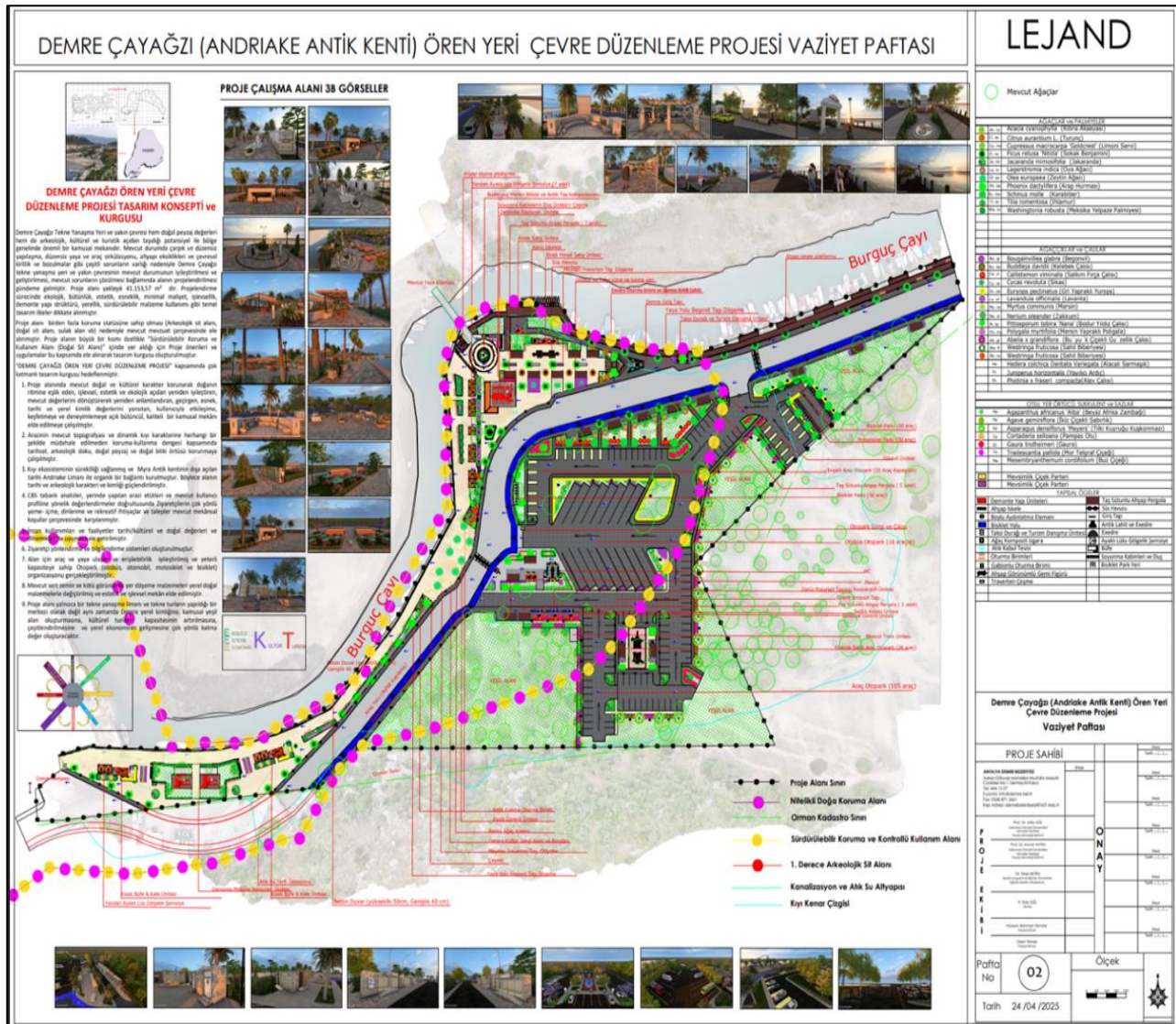
Bu odak alanı araç yolunun güney kısmında yer almaktadır. Bu alanda kontrollü iki giriş ve çıkış noktası olan otoparklar ve yaya yolları yer almaktadır. Bu alanda otobüs parkı (17 araç kapasiteli), otomobil otoparkı (83 araç

kapasiteli), elektrik şarjlı araç otoparkı (28 araç kapasiteli), engelli araç otoparkı (20 araç kapasiteli), motosiklet otopark (30 araç kapasiteli) ve bisiklet park yeri (23 adet) hedeflenmiştir.

- Mevcut ana yolun güneyi boyunca Demre merkezden gelen bisiklet yolu ve yaya yolu önerilmiştir.
- Araç park yeri olarak kurgulanan bu alanda özellikle tekne turu turizm sezonu dışında kışın teknelerin (özellikle 2,5-12 m arası tekne boyutlu olanlar) çekek yeri amaçlı olarak kullanılabilmesi amaçlanmıştır.
- Bununla birlikte bu odak alanda yönetim organizasyonu kapsamında sağlık kabin ünitesi (1 adet), belediye görevli ünitesi (1 adet), Kooperatif ünitesi (1 adet), tuvalet (erkek, bayan, engelli), mescit (1 adet), oturma birimleri, danışma ünitesi (1 adet), taş döşeme sütunlu ahşap pergola (14 adet), otopark giriş ve çıkış görevli ünitesi (2 adet), ahşap malzeme gemi çocuk oyun alanı (1 adet) amaçlanmıştır.

Doğal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Alanda doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunarak alan kimliğinin güçlendirilmesi, ekolojik sürdürülebilirliği temelinde sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin desteklenmesi ve ziyaretçilere nitelikli mekânsal deneyimler sunulması amaçlanmıştır. Alanda mevcut bitki örtüsü aynen korunmuş ve bitkisel tasarım kararlarında bölgenin iklim özelliklerine uyumlu, düşük bakım gereksinimine sahip ve yerel ekosistemi destekleyen bitki türlerinin kullanılması esas alınmıştır. Kıyı koşullarına dayanıklı ağaç, çalı ve yer örtücü türler ile alanın görsel kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Yaya yolları ve oturma alanlarında gölge sağlayan bitkisel uygulama çalışmaları önerilmiş, mevsimsel değişimlerle görsel çeşitlilik oluşturacak türlerin kullanımına öncelik verilmiştir. Ayrıca erozyon kontrolü ve biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi amacıyla doğal bitki dokusunu güçlendiren uygulamalara yer verilmiştir.

Önerilen bitkisel tasarımda, ekolojik sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yerel iklim koşullarına uyum sağlayacak şekilde bitkilerin bireysel özellikleri dikkate alınarak mekandaki kullanım amacı ile ilişkilendirilerek tasarımda mekânın kullanım senaryoları arasında işlevsel bir bağ kurulmuştur. Ayrıca, alanın ekolojik hassasiyeti gözetilerek, özellikle *Caretta caretta* türünün üreme dönemlerinde ışık kirliliğini önlemek adına akşam saatlerinde karartma uygulaması planlanmıştır. Beatley ve ark. (2002), kıyı planlama çalışmalarında doğal peyzajın korunmasının ve ekolojik hassasiyetlerin tasarım sürecine entegre edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Şekil 11. Demre Çayağzı Ören Yeri Çevre Düzenleme Projesi Konsept Paftası (Yazarlar tarafından üretilmiştir)

Ulaşım ve Erişilebilirlik: Erişilebilirlik ve çok amaçlı kullanım, promenad tasarımında önemli önceliklere sahiptir. Çalışma alanında kullanıcı güvenliğinin artırılması ve erişilebilirliğin iyileştirilmesi amacıyla yaya ve araç dolaşım sistemlerinin yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Mevcut araç yolu aksı korunarak zemin iyileştirmesi yapılmış; farklı ulaşım alternatifleri (otobüs, otomobil, motosiklet ve bisiklet) için optimize edilmiş otopark alanları organize edilmiştir. Özellikle 2 nolu otopark girişinden itibaren alanın araç trafiğinden arındırılması, yaya öncelikli ve kontrollü bir sirkülasyon şeması oluşturulmasını sağlamıştır. Tekne turu kullanıcılarının ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kapasitede otopark alanları planlanmış, kıyı boyunca kesintisiz yaya bağlantıları oluşturulmuştur. Ayrıca engelli bireylerin erişimini destekleyecek rampalar, yönlendirme levhaları ve erişilebilir yürüme yüzeylerinin tasarıma dâhil edilmesi öngörülmüştür. Aynı zamanda, alanlarda yönlendirme sistemleri ve bilgilendirme mekanizmaları ile kullanıcı deneyimi iyileştirilmektedir. Özellikle yaya odaklı kentsel tasarım yaklaşımına göre promenadların temel amacı, kullanıcıların kıyı alanına erişimini kolaylaştırmak, mekânsal deneyimi zenginleştirmek ve kamusal alan kullanımını artırmaktır. Gehl (2010)'e göre, yaya odaklı kamusal mekan kalitesinin artırılmasında önemli rol oynamakta ve sosyal etkileşimi güçlendirmektedir. Benzer şekilde Carmona ve ark., (2010) kamusal mekân tasarımında erişilebilirlik, mekânsal süreklilik ve kullanıcı konforunun temel tasarım ilkeleri arasında yer aldığını vurgulamaktadır.

Mekânsal Sürdürülebilirlik: Alan içerisinde atıl ve işlevsiz durumda bulunan ve görsel kirlilik oluşturan nitelsiz yapılar kaldırılarak yerlerine; doğa ile uyumlu, sökülebilir (demonte) ahşap strüktürler ve kiosk üniteleri önerilmiştir. Bu

yaklaşım, alanın mevcut şartlarına uyumlu, estetik ve işlevsel bir karakter kazanmasına olanak tanımıştır. Tasarım sürecinde çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri temel alınmıştır. Bu kapsamda yerel bitki türlerinin kullanılması, su tüketimini azaltan peyzaj uygulamalarının tercih edilmesi ve geçirgen zemin malzemelerine yer verilmesi önerilmiştir. Yağmur suyu yönetimi, doğal drenaj sistemleri ve enerji verimli aydınlatma çözümleri ile çevresel etkilerin azaltılması hedeflenmiştir. Ayrıca kıyı ekosisteminin korunması, çevresel farkındalığın artırılması ve sürdürülebilir turizm anlayışının desteklenmesi amacıyla eğitim ve bilgilendirme unsurlarının tasarımın bir parçası olarak değerlendirilmesi önerilmiştir. Kıyı boyunca kullanıcıların denizle etkileşimini artıracak seyir terasları, dinlenme alanları ve yürüyüş güzergâhları tasarlanmıştır. Kıyı kenarlarında güvenliği artırmak amacıyla koruyucu elemanlar ve aydınlatma sistemleri planlanmış, doğal kıyı karakterinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca kıyı kullanımının daha düzenli ve estetik bir görünüme kavuşması için sert zemin ve peyzaj düzenlemelerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Mevcut bitki dokusu sağlıklı ve estetik nitelik taşıyan tüm ağaçlar yerinde korunarak mekânsal kurgunun ana referans noktaları olarak tasarım sürecine dahil edilmiştir. Tasarım genelinde görsel etkiyi desteklemek ve ölçek dengesini sağlamak amacıyla küçük boylu ağaç ve çalı formu bitkiler ağırlıklı olarak tercih edilmiştir. Sirkülasyon aksları boyunca lineer bir süreklilik oluşturmak adına yol boyunca *Arecaceae* (Palmiyegiller) familyasına ait türler ve özellikle *Phoenix* cinsi bitkilere yer verilmiştir. Ayrıca projenin yerel kimlik ve tarihsel bağlamla kurduğu ilişkiyi güçlendirmek amacıyla; ismini doğal bitki örtüsünün baskın bir türü olan mersin (*Myrtus communis* L.) bitkisinden aldığı rivayet edilen Demre (antik adıyla Myra) özelinde, bu türe tasarımda sembolik ve fonksiyonel bir değer atfedilmiştir. Bu tarihsel referansa dayanarak, herdem yeşil karakteriyle mevsimsel süreklilik sağlayan mersin bitkisi, bitkisel tasarımın temel bileşenlerinden biri olarak yaygın şekilde kullanılmıştır. Kıyı alanının mevcut düzensiz yapısının iyileştirilmesi amacıyla tekne bağlama alanlarının yeniden düzenlenmesi ve belirli kullanım bölgelerine ayrılması önerilmiştir.

Altyapı sistemi, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda merkezi sisteme entegre edilmiştir. Atık sular, ASAD (Mavi Kart sistemi) ile uyumlu, tekneler için mevcut 1 adet atık su sintine deşarjları için çekim ve aktarma istasyonu ve aynı zamanda öngörülen yapılarıdaki atık suların toplandığı ve pompalandığı 2 adet terfi istasyonu ve rögar konumlandırılarak ve merkezi sisteme bağlantısı sağlanmıştır. Elektrik altyapısı, mevcut trafo binası korunarak mekânsal kurguya uygun şekilde yeniden düzenlenmiştir. Literatürde kıyı promenadlarının kent ile su arasındaki ilişkiyi güçlendiren ve kamusal alan kullanımını teşvik eden önemli kentsel tasarım araçları olduğu vurgulanmaktadır (Carmona ve ark., 2010). Benzer şekilde Gehl (2010) yaya odaklı kamusal mekânların yaşam kalitesini artırdığını ve sosyal etkileşimi desteklediğini belirtmektedir. Bu bağlamda Demre Çayağzı Ören Yeri'nde önerilenler yaya erişilebilirliğini artırarak kıyı alanının kamusal kullanımını güçlendirebilecek önemli bir tasarım yaklaşımı sunmaktadır.

Rekreasyon Olanakları: Alanın rekreasyonel kullanım kapasitesini artırmak amacıyla farklı yaş ve kullanıcı gruplarına hitap eden açık alan düzenlemeleri önerilmiştir. Kıyı boyunca yürüyüş ve dinlenme alanları oluşturulurken, deniz manzarasından yararlanmayı sağlayacak seyir noktalarına yer verilmiştir. Çocuk oyun alanları, açık hava etkinlik alanları ve sosyal etkileşimi destekleyen dinlenme mekânları tasarlanarak alanın kullanıcı çeşitliliğinin artırılması amaçlanmıştır. Ayrıca tekne turlarını bekleyen ziyaretçilerin zaman geçirebileceği konforlu rekreasyon alanlarının oluşturulması planlanmıştır.

Peyzaj Kalitesi ve Kullanıcı Konforu: Mekânsal kaliteyi artırmak amacıyla, kullanım amacına göre çeşitlenen bir zemin dokusu (Arnavut kaldırımı, begonit, traverten ve desenli beton) tercih edilmiştir. Alanda yer döşeme malzemesi olarak mevcut araç yolu yeniden dökme asfaltla kaplanmış, otopark alanın zemini Arnavut kaldırım taşı (16 cm x 16 cm), tretuarlarda renkli begonit taş döşeme, kıyı şeridinde ise 5 metrelik alanda desenli beton dökülmesi diğer mekanların zemini için traverten taş döşeme öngörülmüştür. Donatı elemanlarında gabion kafes üzeri ahşap platformlar ve farklı tipolojiye sahip ahşap oturma birimleri kullanılarak alanın doğal dokusu desteklenmiştir. Mekan kalitesinin ve kullanıcı konforunun artırılması amacıyla yer döşeme malzemelerin yenilenmesi, oturma birimleri, gölgelikler, çöp kutuları, bilgilendirme ve yönlendirme panoları, aydınlatma elemanları ve bisiklet park alanları gibi kentsel donatı elemanları öngörülmüştür. Donatı elemanlarının alanın doğal ve kültürel kimliğiyle uyumlu malzeme ve formlarda seçilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek tuvalet, büfe ve dinlenme birimlerinin planlanması öngörülmüştür. Lynch (1960)'e göre, kent mekânlarında görsel deneyim ve mekânsal algı, kullanıcıların mekânla kurduğu ilişkiyi doğrudan etkilemektedir. Alanda yapılacak iyileştirme ve geliştirme çalışmaları ile alan algısı ve imajı önemli ölçüde artabilecektir.

Güvenlik: Alan yönetiminde sorumlu görevli personel ünitesinin öngörülmesi ve kameralı sistemin kurulması ile alanda tam zamanlı güvenlik sağlanmış olacaktır. Ayrıca alana giriş ve çıkışın kontrollü olması ve otopark düzenlemesi yapılarak araç ve yaya güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Sosyo-Ekonomik Sürdürülebilirlik: Yörenin özgün kimliğini ve tarihsel mirasını yansıtan tasarım unsurları dikkate alınmıştır. Geleneksel motifler, doğal biçimlendirmeler ve yerel malzemelerin kullanımıyla, promenad estetik açıdan uyum sağlamaktadır. Bu sayede, bölgesel yerel tarihi kültür ile günümüz mimarlığı arasındaki denge gözetilerek hem görsel çekicilik artırılmış hem de bölgenin kültürel dokusu korunmuştur. Ayrıca, tasarımların toplumun sosyal ve kültürel yaşamıyla entegre olmasıyla, kullanıcıların alansal aidiyet duygusunu güçlendirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca alanın cazibesi artırılmak suretiyle tekne tur gezi etkinlikleri ve rekreatif faaliyetler sonucu yerel ekonomik kapasitesinin artırılması mümkün hale gelecektir. Alana gelen yerli ve yabancı turistler ve yerel insanlar arasında sosyal ve kültürel iletişimin güçlendirilmesi ve alanda elde edilecek gelirle alanın geliştirilmesi için katkı sağlayacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında Demre Çayağzı Ören Yeri'nin doğal, kültürel, işlevsel ve mekânsal özellikleri bütüncül olarak değerlendirilmiş ve alanın koruma statüleriyle uyumlu bir peyzaj tasarım konsepti geliştirilmesi amaçlanmıştır. Arazi envanteri, sörvey çalışmaları ve mekânsal analizler sonucunda düzensiz yaya ve araç dolaşımı, nitelsiz ve parçalı yapılaşma, yetersiz rekreasyon ve hizmet alanları, çevresel kirlilik, bakımsız donatılar ve doğal-kültürel değerlerin mekânsal kurguya yeterince yansıtılamaması alanın başlıca sorunları olarak belirlenmiştir. Buna karşılık doğal kıyı peyzajı, Andriake Limanı ile kurulan tarihsel ve mekânsal ilişki, tekne turizmi, kamusal kullanım potansiyeli ve yakın çevredeki arkeolojik değerler alanın temel olanaklarını oluşturmuştur.

Analiz sonuçları, proje alanının yalnızca bir kıyı rekreasyon alanı olarak değil; koruma odaklı Andriake Limanı ve çevresindeki arkeolojik odaklara erişim sağlayan bir karşılama, yönlendirme, bağlantı ve geçiş alanı olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Belirlenen sorun ve olanaklar doğrultusunda yaya ve araç dolaşımının ayrıştırılması, tanımlı otopark ve hizmet alanlarının oluşturulması, kıyı boyunca kesintisiz kamusal erişimin sağlanması, alanın Andriake ile tarihsel bağının tasarım elemanları yoluyla görünür kılınması ve ziyaretçilerin dinlenme, yönlendirme, seyir ve temel hizmet gereksinimlerinin karşılanması önerilmiştir. Bu öneriler yaya ölçeğini ve kamusal yaşamı önceleyen yaklaşımlarla örtüşmektedir (Carmona ve ark., 2010; Gehl, 2010). Ayrıca Lynch, (1960) açık görüş alanlarının korunması, okunabilir bir dolaşım sisteminin oluşturulması ve odak noktalarının birbirine bağlanması ise mekânsal algı ve okunabilirlik ilkeleriyle ilişkili olduğunu belirtirken Carmona ve ark. (2010), erişilebilirlik ve kullanımlar arası ilişkinin başarılı kamusal alanların temel bileşenleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada giriş ve karşılama alanı, kıyı promenadı, seyir ve dinlenme noktaları, yerel ürün satış birimleri, yeme-içme alanları ve tekne yanaşma bölgesi birbiriyle ilişkili bir mekânsal sistem olarak kurgulanmıştır.

Projenin tasarım konsepti, Çayağzı'nın doğal kıyı peyzajı ile Andriake'nin tarihsel liman kimliği arasındaki ilişkinin korunması ve çağdaş kullanımlarla yeniden yorumlanmasına dayandırılmıştır. Andriake'nin geçmişte Myra'nın dış dünyaya açılan limanı, ticaret merkezi ve farklı kültürlerin karşılaşma noktası olması; projede hareket, karşılaşma, yönlendirme ve bağlantı kavramları üzerinden ele alınmıştır. Tarihsel yapıların biçimsel olarak taklit edilmesi yerine alanın belleğini, malzeme karakterini ve mekânsal ilişkilerini görünür kılan yalın ve çağdaş bir tasarım dili benimsenmiştir. Kültürel bilgilendirme noktaları, yönlendirme sistemi, yürüyüş güzergâhları ve seyir alanları aracılığıyla ziyaretçilerin kıyı peyzajı ile arkeolojik çevre arasındaki ilişkiyi birlikte deneyimlemesi hedeflenmiştir.

Proje alanındaki koruma statüleri ve arkeolojik-ekolojik hassasiyetler, tasarım konsepti kararlarının temel belirleyicisi olmuştur. Bu doğrultuda arkeolojik ve ekolojik açıdan hassas alanlarda yoğun kullanımdan ve kalıcı yapılaşmadan kaçınılmış; kıyı peyzajının, doğal drenajın, görüş koridorlarının ve mevcut bitkisel dokunun korunmasına öncelik verilmiştir. Önerilen kullanımların kontrollü kullanıma uygun alanlarda konumlandırılması, fiziksel müdahalelerin asgari düzeyde tutulması ve yeni tasarım elemanlarının hafif ve sökülebilir nitelikte olması benimsenmiştir. Böylece kamusal kullanımın geliştirilmesi ile doğal ve kültürel değerlerin korunması arasında denge kurulması amaçlanmıştır. Dolayısıyla proje, kamusal kullanım ile koruma arasında tüm talepleri eşit düzeyde karşılayan bir çözüm önermek yerine, koruma önceliklerini temel alan kontrollü kullanım yaklaşımını benimsemiştir. Bu durum, kıyı kamusal alanlarının sürdürülebilirliğinin yalnızca kullanım çeşitliliği ve erişilebilirlikle değil, alanın taşıma kapasitesi ve hassasiyetlerine göre kullanımların sınırlandırılmasıyla da ilişkili olduğunu göstermektedir (Beatley ve ark., 2002; Pistone & Acierno, 2025).

Projenin uygulanmasıyla Çayağzı'nın tekne turlarının başlangıç noktası olma işlevinin Andriake'nin arkeolojik ve tarihsel kimliğiyle bütünleştirilmesi beklenmektedir. Karşılama, yönlendirme, dinlenme, seyir, kültürel bilgilendirme ve hizmet alanlarının oluşturulması, proje alanının yalnızca bir geçiş noktası olarak kullanılmasının önüne geçerek ziyaretçilerin alanda daha uzun süre ve daha nitelikli zaman geçirmesine katkı sağlayabilecektir. Kültürel miras alanlarını birbirine bağlayan yaya güzergâhları ve kültür rotaları, ziyaretçilerin farklı tarihî ve kültürel odakları bütüncül biçimde

deneyimlemesine olanak sağlamakta; destinasyonun turistik çekiciliğini ve yerel kalkınma potansiyelini desteklemektedir (Fafouti ve ark., 2023; Lin ve ark., 2024). Ayrıca proje alanı ile Andriake Ören Yeri, Likya Uygarlıkları Müzesi ve çevredeki diğer kültürel odaklar arasındaki yaya ve ziyaretçi bağlantılarının güçlendirilmesi, Demre'nin kültür turizmi potansiyelini destekleyebilecektir. Yerel ürün satış birimlerinin oluşturulması ise yerel ürünlerin tanıtılmasına, küçük ölçekli ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine ve yerel halkın turizm gelirlerinden daha fazla yararlanmasına katkı sunabilecektir. Kültür rotalarının küçük işletmelerin gelişmesi, yerel gelir oluşturulması ve yeni kültürel turizm ürünlerinin ortaya çıkarılması bakımından da önemli fırsatlar sunduğu belirtilmektedir (Khovanova-Rubicondo, 2012). Bu açıdan projede önerilen yerel ürün satış birimleri, yerel ürünlerin tanıtılmasına, küçük ölçekli ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine ve turizmden elde edilen ekonomik yararın yerel halka aktarılmasına katkı sunabilecek bir araç olarak değerlendirilebilecektir.

Projenin en güçlü yönü, Çayağzı kıyısının doğal, kültürel, arkeolojik, ekolojik ve işlevsel özelliklerini bütüncül bir yaklaşımla ele almasıdır. Farklı yasal koruma statülerinin tasarım sürecinin temel mekânsal ve hukuki girdileri olarak değerlendirilmesi, koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve hassas alanlardaki fiziksel müdahalelerin sınırlandırılması projenin koruma odaklı niteliğini güçlendirmektedir. Bunun yanında yaya erişiminin ve kıyı boyunca mekânsal sürekliliğin geliştirilmesi, deniz ve kara ulaşımı arasındaki bağlantının kurulması, mevcut rekreasyon olanaklarının iyileştirilmesi projenin alana uyumunu desteklemektedir. Buna karşılık, alandaki çok katmanlı koruma statüleri, farklı kurumların yetki alanlarının örtüşmesi projenin başlıca uygulanma sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Mevsimsel ziyaretçi yoğunluğu ve buna bağlı kullanım baskısı, uygulama ve bakım maliyetleri, kurumlar arası eşgüdüm gereksinimi ve uzun dönemli izleme verilerinin bulunmaması da projenin sürdürülebilirliği açısından dikkate alınması gereken diğer sınırlılıklardır.

Çalışmada geliştirilen tasarım ilkeleri ve kararları matrisi, mevcut durum analizlerinden elde edilen bulguların tasarım kararlarına sistematik biçimde aktarılmasını sağlamıştır. Matris aracılığıyla doğal ve kültürel kimliğin korunması, ulaşım ve erişilebilirlik, mekânsal sürdürülebilirlik, rekreasyon olanakları, peyzaj kalitesi ve kullanıcı konforu, güvenlik ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçütleri mekânsal çözümlerle ilişkilendirilmiştir. Böylece analiz, sentez ve tasarım aşamaları arasında izlenebilir bir karar verme süreci oluşturulmuştur. Bu yöntem, benzer koruma sınırlılıklarına sahip arkeolojik kıyı alanlarının planlanması ve tasarlanmasında kullanılabilecek nitel bir karar destek çerçevesi sunmaktadır.

Projenin uzun vadeli sürdürülebilirliği için Demre Belediyesi koordinasyonunda ilgili koruma ve müze birimleri, tekne kooperatifi, işletmeler, yerel üreticiler ve kullanıcı temsilcilerinin katıldığı bir alan yönetim sistemi oluşturulmalıdır. Bu sistem kapsamında bakım, temizlik, güvenlik, atık toplama, ticari birimlerin işletilmesi, tekne çekek faaliyetleri, ziyaretçi yönlendirme ve ekolojik izleme sorumlulukları açık biçimde tanımlanmalıdır. Kullanım yoğunluğu, bakım gereksinimleri ve koruma öncelikleri belirli aralıklarla değerlendirilerek alan yönetim planı güncellenmelidir.

Andriake'nin tarihsel liman kimliğinin ziyaretçilere aktarılması amacıyla proje alanı; Andriake Ören Yeri, Likya Uygarlıkları Müzesi, Myra Antik Kenti, Aziz Nikolaos Kilisesi ve Likya Yolu ile bütünsel bir kültür rotası kapsamında tanıtılmalıdır. Rehberli yürüyüşler, yerel ürün tanıtımları ve kültürel etkinliklerle alanın doğal ve kültürel peyzajın birlikte deneyimlendiği bir ziyaret odağı olarak geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Sonuç olarak bu çalışma, çoklu koruma statüsüne sahip hassas kıyı alanlarında doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunması ile kamusal kullanım gereksinimlerinin birlikte ele alınmasına ve analiz verilerinin doğal ve kültürel çevreye en az müdahaleyi esas alan tasarım kararlarına aktarılmasına yönelik uygulanabilir bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı

Çalışmamızın hiçbir bölümünde yapay zekâ kullanılmamıştır.

Finansal Destek

Çalışmada, finansal destek bulunmamaktadır.

Teşekkür

Bu makale, Demre Belediye Başkanlığının 20.02.2024 tarihli ve E-64084707-150.01-9936 sayılı yazısına istinaden hazırlanan “Demre İlçesi Çayağzı Peyzaj Tasarım Konsept Projesi” çalışmasından üretilmiştir. Çalışmanın hazırlanması sürecinde sağladığı destek ve iş birliği için Demre Belediyesine teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA:

- Akten, S. (2025). Evaluation of Demre District sustainable tourism strategies using SWOT and TOPSIS analysis. *Sustainability*, 17, 6831. <https://doi.org/10.3390/su17156831>
- Alanya Turistik İşletmeciler Derneği (ALTİD), (2026). *Antalya ziyaretçi sayıları 2025*. <https://www.altid.org.tr/bilgi-hizmetleri/antalya-ziyaretci-sayilari-2025/>
- Antalya Valiliği. (2026). *Demre Müzesi*. <https://www.antalya.gov.tr/demre-muzesi>
- Beatley, T., Brower, D., & Schwab, A. (2002). *An introduction to coastal zone management*. Island Press.
- Bell, S., Mishra, H.S., Wilczyn'ska, A. & Balicka, J. (2021). *Seafronts, Beaches, Lakesides and Promenades*. Simon Bell (Ed.), In *Urban Blue Spaces, Planning and Design for Water, Health and Well-Being* (pp. 288-335), Routledge.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2010). *Public places urban spaces: The dimensions of urban design* (2nd ed.). Routledge.
- Çevik, N., & Bulut, S. (2022). Myra'nın limanı Andriake: Yeni veriler ışığında değerlendirmeler. *TARE: Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Dergisi*, (2), 7–74. <https://doi.org/10.54930/TARE.2022.1473>
- Dündar, H. B. Aydemir, Ç., & Gül, A. (2024). *Ecotourism potential of Demre (Antalya) region*. In *Proceedings of the 5th International Urban Landscape and Art Congress* (pp. 560-579). Paris, France. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14229713>.
- Dündar, H.B., Gül, A., & Akten, S. (2025). *Examination of the current spatial status of legally protected areas in Demre (Antalya) District*. In *Proceedings of the International Nature & Environment Conservation and Protected Areas Congress* (pp. 160-137). Demre (Antalya) Türkiye. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17923475>
- Fafouti, A. E., Vythoulka, A., Delegou, E. T., Farmakidis, N., Ioannou, M., Perellis, K., Giannikouris, A., Kampanis, N. A., Alexandrakakis, G., & Moropoulou, A. (2023). Designing cultural routes as a tool of responsible tourism and sustainable local development in isolated and less developed islands: The case of Symi Island in Greece. *Land*, 12(8), 1590. <https://doi.org/10.3390/land12081590>
- Firth, L., Knights, A., Bridger, D., Evans, A., Mieszkowska, N., Moore, P., O'connor, N., Sheehan, E., Thompson, R., & Hawkins, S. (2016). Ocean sprawl: Challenges and Opportunities for Biodiversity Management in a Changing World. *Oceanography and Marine Biology: An Annual Review*, 54, 193-269. <https://doi.org/10.1201/9781315368597>
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Gül, A., Aydemir, Ç., Akın, T., Cesur, B. & Demirel, Ö. (2020). İslamköy yerel öz kimlik değerleri ve algısal düzeyi. In Gül, A. ve Gül, İ. E. (Eds.). *Kültürel Miras Değeri, Yerel Kimliği ve Köy Planlaması & Tasarımı Açısından İslamköy'ün Mevcut Durumu ve Geleceği* (pp. 221-238). Astana Yayınevi, Ankara.
- Gül, A., & Erdoğan, D. (2024). *Local Identity Values and analysis of Demre Region (Antalya)*. In *Proceedings of the IV. International Architectural Sciences and Applications Symposium* (pp. 450-466), Girne-Turkish Republic of Northern Cyprus.
- Gül, A. (2025). *The importance of urban green areas in Demre (Antalya) in the climate change adaptation process, and strategic actions*. In *Proceedings of the V. International Architectural Sciences Congress* (pp. 374-391), Demre (Antalya), Türkiye. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1793765>

- Gül, A., Akten, S., Dünder, H. B., & Yoluk, Ç. (2025a). *Current status and analysis of Demre (Antalya) urban green areas*. In Proceedings of the V. International Architectural Sciences Congress (pp.316-329). Demre (Antalya), Türkiye. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1793765>
- Gül, A., Akten, M., Akten, S., Dünder, H. B., Yoluk, Ç., Gül, H. E., & Yılmaz, O. (2025b). *Evaluation of Demre Çayağzı Yacht Marina and its surroundings in terms of cultural landscape and tourism*. In Proceedings of the VI. International Congress of Cultural Landscapes within The Framework of Sustainable Development (pp. 1507-1522), Amasya.
- Karataş, H. (2010). *Antalya ili, Demre ilçesi turizm kullanımına yönelik peyzaj potansiyelinin araştırılması*. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Khovanova-Rubicondo, K. M. (2012). Cultural routes as a source for new kind of tourism development: Evidence from the Council of Europe's programme. *International Journal of Heritage in the Digital Era*, 1(1), 83–88. <https://doi.org/10.1260/2047-4970.1.0.83>
- Köse, S. D. (2024). Kentsel dönüşümde kıyı tasarımı ve düzenlemelerinde kullanıcı odaklı yaklaşımların araştırılması. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2026). *Antalya Demre Müze Müdürlüğü*. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-281279/antalya-demre-muze-mudurlugu.html>
- Lin, X., Shen, Z., Teng, X., & Mao, Q. (2024). Cultural routes as cultural tourism products for heritage conservation and regional development: A systematic review. *Heritage*, 7(5), 2399–2425. <https://doi.org/10.3390/heritage7050114>
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT Press.
- Macdonald, E. (2018). *Urban waterfront promenades*. Routledge.
- Marin, J., & De Meulder, B. (2016). Antwerp city wastescapes. Historic interplays between waste & urban development. *International Planning History Society Proceedings*. 17(3), 179-181. <https://doi.org/10.7480/iphs.2016.3.1261>
- Marshall, R. (2001). *Waterfronts in post-industrial cities*. Spon Press.
- Pistone, I., & Antonio Acerno, A. (2025). CITI4SEA: A Typological Indicator-Based Assessment for Coastal Public Spaces in Large Euro-Mediterranean Cities, *Sustainability*, 17(18), 1-53. <https://doi.org/10.3390/su17188239>
- Zayım, M., Bayartan, M., & Kahraman, M. (2022). Değişen turizm algısında kamp/karavan turizmi: Demre örneği. *Coğrafya Dergisi* (45), 215-227. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2022-1192238>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The Çayağzı Archaeological Site is a sensitive landscape in which natural ecosystems, cultural heritage, tourism, and public use coexist. Increasing tourism demand and uncontrolled recreational activities often create conflicts between conservation priorities and spatial development. Demre Çayağzı (Ancient City of Andriake) Archaeological Site represents one of the most significant coastal heritage landscapes in the Mediterranean region of Türkiye. However, despite its archaeological significance, ecological value, and role as the gateway to the Kekova boat tourism route, the area currently suffers from spatial fragmentation, inadequate public amenities, circulation problems, and increasing visitor pressure. Furthermore, the coexistence of multiple legal conservation statuses complicates planning and design processes. Therefore, developing a sustainable landscape design proje that balances conservation with public use has become a critical planning issue.

Research Questions:

This study addresses the following research questions:

- How can the natural, cultural, and archaeological landscape values of the Demre Çayağzı coastal area be integrated into a sustainable landscape design approach?
- Which spatial problems currently limit the quality and functionality of the coastal public space?
- Which design principles should guide planning decisions in coastal archaeological sites subject to multiple conservation regulations?

Introduction & Literature Review:

Coastal archaeological landscapes constitute unique environments where ecological processes, historical heritage, and contemporary recreational demands intersect. Sustainable landscape planning in such areas requires balancing environmental protection with visitor experience while maintaining cultural identity. Previous studies have emphasized that integrated coastal management and landscape-based planning improve both ecological resilience and tourism sustainability. Recent research has highlighted the importance of accessibility, ecological continuity, public space quality, and cultural landscape conservation in coastal heritage sites. Studies focusing on archaeological coastal landscapes in Türkiye have primarily examined conservation policies, archaeological values, or tourism potential separately. Relatively few studies have integrated landscape architecture, spatial planning, ecological conservation, and visitor management into a comprehensive landscape design framework. Moreover, there is limited research addressing coastal archaeological sites located within multiple overlapping legal conservation zones. This study contributes to the literature by proposing an integrated landscape design methodology for the Demre Çayağzı (Ancient City of Andriake) Archaeological Site, combining spatial analysis, ecological sensitivity, conservation priorities, and recreational planning within a sustainable design framework.

Methodology:

The study employed a multi-stage landscape design methodology integrating literature review, institutional and legal document analysis, field surveys, site inventories, and GIS-based spatial analyses. The process comprised six stages: (1) data collection and preparation of the site inventory; (2) analysis of natural, cultural, spatial, and functional characteristics; (3) identification of problems, opportunities, and conservation constraints; (4) formulation of site-specific design criteria; (5) synthesis of the analytical findings; and (6) development of land-use decisions and the landscape design project. National and international literature on coastal public spaces, archaeological landscapes, sustainable landscape planning, accessibility, and cultural heritage conservation was reviewed. Legal conservation decisions, planning documents, institutional records, base maps, and satellite images were examined to identify the regulatory and spatial constraints affecting the site. Field surveys documented existing land uses, pedestrian and vehicular circulation, vegetation, coastal and wetland features, archaeological and cultural assets, landscape elements, public facilities, visual relationships, and environmental problems. GIS was used to integrate spatial datasets and prepare analyses of topography, geology, hydrology, accessibility, circulation, land use, cultural assets, and overlapping conservation designations. The results were subsequently combined within an analysis–synthesis framework. A qualitative design principles and decisions matrix was then developed to establish a traceable relationship among site findings, design objectives, planning strategies, and proposed spatial interventions. This matrix guided land-use allocation, circulation planning, landscape elements, and low-impact design decisions based on the conservation–use balance.

Findings:

The spatial analyses revealed that the project area lies within five overlapping legal conservation designations, which constituted the principal constraints shaping the planning and design process. The site inventory and functional analyses identified irregular and conflicting pedestrian–vehicular circulation, fragmented and visually incompatible structures, insufficient recreational and service facilities, environmental pollution, poorly maintained landscape elements, and weak spatial integration of the area’s natural and cultural heritage values. Conversely, the natural coastal landscape, ecological diversity, historical and spatial relationship with the Ancient Port of Andriake, proximity to archaeological and cultural attractions, public-use potential, and strategic role as a departure point for Kekova boat tours were identified as the site’s primary strengths. Based on the synthesis of these findings, the project area was reinterpreted not merely as a coastal recreational space, but as a reception, orientation, connection, and transition zone between the waterfront and the surrounding archaeological landscape. The design principles and decisions matrix translated the analytical findings into spatial interventions focusing on the separation of pedestrian and vehicular circulation, continuous and

accessible waterfront movement, controlled parking and service areas, interconnected public open spaces, viewing and resting areas, local-product units, ecological continuity, and interpretation of archaeological heritage. In response to the site's archaeological and ecological sensitivity, the proposed framework prioritizes minimum intervention, permeable surfaces, preservation of natural drainage and visual corridors, and lightweight, removable structures. Overall, the study provides an integrated and traceable design approach that balances public use with ecological and archaeological conservation in a multi-protected coastal heritage landscape.

Discussion:

The findings demonstrate that sustainable landscape planning can effectively reconcile conservation objectives with increasing recreational and tourism demands in sensitive coastal archaeological environments. Rather than treating conservation and public use as conflicting objectives, the proposed design approach integrates both within a single spatial framework. Nevertheless, the proposed design represents a conceptual planning framework and has not yet been evaluated through post-implementation monitoring. Future research could incorporate visitor behavior analyses, ecosystem monitoring, and stakeholder participation to further strengthen adaptive management strategies.

Conclusions:

The Demre Çayağzı (Ancient City of Andriake) Archaeological Site possesses exceptional natural, cultural, and archaeological values but currently faces significant spatial and managerial challenges. The proposed landscape design framework demonstrates that conservation priorities can be successfully integrated with recreation, accessibility, and sustainable tourism objectives through comprehensive spatial planning. The study contributes to landscape architecture literature by presenting an applicable methodology for planning protected coastal archaeological sites under multiple legal conservation regimes. The proposed design principles may also provide practical guidance for similar Mediterranean coastal heritage landscapes experiencing increasing tourism pressure. Although the study focuses on a single case area, its methodological framework has the potential to be adapted to other protected coastal landscapes. Future studies should evaluate the long-term environmental, social, and economic performance of the proposed design following implementation.